

FJÄLLKON

Svensk Fjällrasavels Tidsskrift

Nummer 3
Juni / Juli 1999

9P
4302

Fjällkvigor på Hölö
söder om Stockholm.
Foto: Tina Wandberg

**FÖRSTA 5-ÅRS-
PERIODEN SLUT!**
Sidan 3

FJÄLLRASAVELN
- ett specialarbete!
Sidan 8

**FÖRVALTANDET AV
FJÄLLRASEN!**
Sidan 17

**BUSSRESA TILL
STÄMMAN!**
Sidan 4

SJÄLVHUSHÅLLNING
- del 2!
Sidan 11

**JAG HAR GÅTT PÅ
YSTNINGSKURS!**
Sidan 21

**BESÖK PÅ ETT FJÄLL-
JORDBRUK I NORGE!**
Sidan 6

**ALMANACKAN 2000
ÄR REDAN KLAR!**
Sidan 21

Svensk Fjällrasavel

Ordförande:

Patrik Gyllenhammar, Ekeskogs Hejde,
620 20 Klintehamn. Tel 0498-243035.
Fax 0498-243003.

Vice ordförande:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Redaktion, expedition, kassa:

Lennart Rosén, Larstorp, 590 33 Borensberg.
Tel 0141-700 85, fax 0141-700 82.
e-post: svensk.fjallrasavel@telia.com

Redaktör & Ansvarig Utgivare för tidningen Fjällkon: Lennart Rosén.

Ledamöter:

Sven Blomberg, Sunnanhed 44, 790 70
Furudal. Tel 0258-202 07, fax 203 00.

Joachim Gustavsson, Görshorva, V.Harg,
595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Lena Lindberg, Norra Heden 2,
780 64 Lima. Tel/Fax 0280-322 18.

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Suppleanter:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Lövsånger.
Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Berit Runsten, Alsenviken 1234,
830 44 Nälden. Tel 0640-240 28.

Tove Undin, Tøsseberg 473,
686 93 Sunne. Tel 0565-921 86, 92.

Revisorer:

Gerd Arnqvist, Hörsjö 452,
914 90 Nordmaling. Tel 0930-710 19.

Margareta Holmgren, Ö.Rosinedal 15,
922 32 Vindeln. Tel 0933-612 55.

Revisorssuppleanter:

Ann-Sofie Sångberg, Lökom 7578,
881 93 Sollefteå. Tel 0620-321 43.

Martina Bremer, Mossgården 4181,
386 94 Färjestaden. Tel 0485-56 22 52.

Avelsansvarig:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06, Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Förmedling av livdjur:

Joachim Gustavsson, Görshorva, Västra
Harg, 595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Stambokföringsansvarig av fjälldjur:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Lövsånger.
Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Nästa **FJÄLLKON** kommer i september/oktober 1999.
Manus & Annonser till den tidningen ska vara
redaktionen tillhanda senast den 8 september!

Tidningen FJÄLLKON nr 3 1999

- * Tidningen utkommer med 5 nummer/år. Däremellan skickas aktuell information ut.
- * Medlemskap tecknas genom att sätta in 200:- på postgiro 833 53 62-3.
- * Annonsering med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes / Säljes" är gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel.
- * För övrig annonsering hänvisas till vår expedition tel/fax 0141-700 82, eller under ovan angiven adress.
- * Samtliga artiklar i tidningen FJÄLLKON är författade av redaktionskommittén om ej annat anges.
- * Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel utan är författarnas egna.
- * Tidningen får i korta drag citeras om källan anges.
Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
© Svensk Fjällrasavel
Tryckeriet Erik Larsson 1999

Motionsdags - sista chansen!

Nu är det dags att motionera, men inte i fysisk betydelse utan i skriftlig. Det gäller motioner till årets stämma som Svensk Fjällrasavel håller i slutet av juli i Jämtland (se program på sidan 5).

En motion är en fråga, förslag, uppmaning eller liknande gällande verksamheten inom föreningen. Vilka mål ska vi jobba för/emot? Hur kan vi, om behov finnes, förnya/förändra verksamheten? Finns det avelsfrågor, seminfrågor eller annat som rör fjälldjuren som vi bör diskutera? Enkla frågor, tips och idéer är också välkomna!

En motion kan författas av en enskild medlem, flera tillsammans, eller en lokalavdelning. Motionen ska vara tydligt skriven så att den lätt kan förstås av alla då vi kopierar inkomna motioner så att alla deltagare på stämman får ett exemplar tillsammans med övriga stämmohandlingar.

Motioner till stämman ska vara
Svensk Fjällrasavels expedition tillhanda
senast den 30 juni.
Välkommen med Ditt/Ert bidrag!

Att tiden går fort....

.....kan de flesta av oss konstatera allt som oftast. Redan har vi glömt snö och kyla. Djuren går ute och får i sig lite grönt. Vallarna växer och den arbetsfyllda foder-skördeperioden väntar, i den mån den inte redan börjat för Er som bor i södra delarna av Sverige. I år tycker jag vi kan vara värda att få in en stor valkskörd av toppkvalitet efter förra årets trista slit i vätan.

Som Ni vet har vi i styrelsen inte legat på latsidan det gångna halvåret. Vad Ni inte vet däremot är att våra aktiviteter resulterat i att medlemsantalet nu är uppe i hela 760 stycken. Ja, Du läste rätt, sjuhundrasextio!

Det betyder drygt ett hundra nya medlemmar sedan årsskiftet. Alla dessa hälsar vi varmt välkomna i gänget och vi vågar lova att Ni inte ska bli besvikna på oss. För styrelsemedlemmar på alla nivåer utgör denna positiva utveckling en sporre till nya tag och initiativ.

SKB-föreningen som under de senaste åren arbetat intensivt för att även dess djur ska få EU-stöd har nu definitivt fått avslag på sina krav av Jordbruksverket. Där konstateras helt torrt att SKB inte är en ras och alltså inte kan få stöd.

Svaret är logiskt och helt i linje med de skäl som förelåg då Svensk Fjällrasavel bildades. Detta kan vi notera, dock utan varje spår av skadeglädje.

De av oss som var med från början när det organiserade bevarandearbetet började är nu inne på första femårskontraktets sista år. Nästa femårsperiod börjar inte förrän år 2001, vilket innebär att det tycks bli ett kontraktsfritt år däremellan.

Kanske kommer någon då att fundera över hur man ska göra i fortsättningen. Ett kontrakt innebär ju både bundenhet och pengar i fickan. Varje medalj har två sidor, som det brukar heta.

Inför den nya kontraktperioden har Jordbruksdepartementet haft en en-

Är Du inne på sista kontraktåret av femårsperioden? En del av oss är det och nu får vi börja fundera på om och hur vi ska gå in i en ny femårsperiod. Fjällraskvigan på bilden tycks också fundera på detta!

mansutredare i arbete som sett över vad som hittills gällt och kommit med synpunkter och förslag. Någon revolution föreslår han inte, generaldirektören för Fiskeriverket Karl-Olov Öster, men ett eller annat nytt grepp vill han att man ska ta.

Vad som är odelat positivt, inte minst för vårt hårt belastade avelsansvarige Robert Nilsson, är att utredaren vill att all granskning av ansökningsblanketter i framtiden ska centraliseras till Jordbruksverket. Ett gott förslag som undanröjer möjlig orättvisa i det nuvarande systemet och som förhoppningsvis också ska innebära att granskningen går snabbare.

Vad utredaren diskuterar rätt ingående, och som även Jordbruksverket i en preliminär kommentar har synpunkter på, är den känsliga frågan om ersättningsdjur om ett i kontraktet ingående djur av en eller annan anledning lämnar besättningen.

Den frågan är utomordentligt viktig, och just den som kan göra djurägaren tveksam inför att teckna nytt kontrakt. Man

löper nämligen som djurägare en inte oväntad risk i detta sammanhang. Hårda sanktioner kan som bekant drabba den som inte i tid lyckas ersätta ett utgånget djur.

Dock tycks det nu som om både utredaren och Jordbruksverket blivit medvetna om problemen som är förknippade med denna fråga, och jag hoppas att denna medvetenhet ska utmynna i betydligt rimligare krav på djurägaren än vad som hittills varit fallet.

Vi får säkert anledning att återkomma i denna angelägenhet och vi kommer att till Jordbruksverket framföra en önskan om att få bli remissinstans innan alla beslut fattas.

Återstår så bara att önska Er alla välkomna till årsstämman i Jämtland de sista dagarna i juli. För Er skull, för föreningens skull och inte minst för fjällrasens skull, hoppas styrelsen på en stor uppslutning. Till dess, ha det så bra och bärga ett gott hö!

Text: Patrik Gyllenhammar

BUSSRESA TILL STÄMMAN!

BUSSRESAN

Då intresset för att åka buss till stämman är tillräckligt stort så kommer vi att arrangera en bussresa. Genom att åka buss så blir det ytterligare ett antal gårdsbesök i fjällkobesättningar och hela resan tar 5 dagar, från onsdag 28/7 till söndag 1/8.

Resan går från Borensberg via Örebro, Borlänge, Mora, Sveg, Wången t.o.r. Påstigning kan ske utmed färdvägen enligt överenskommelse!

Medlemmar från södra Sverige som ska åka med får gärna övernatta utan kostnad hemma hos familjen Rosén i Borensberg mellan 27-28/7 och 1-2/8, där även bilar tryggt kan parkeras.

PRISER

Priset för bussen blir 500:- för vuxen och 250:- för barn över 12 år. Därutöver tillkommer kostnad för övernattnings och mat på dit- & hemresan samt kostnader på Wången vilket blir så här;

Wångens totala kostnad för mat & husrum: Vuxna 1250:- Barn (4-10 år) 450:-.

Fäbodövernattnings 100:- + mat till grillkväll på fäboden samt frukost, allt till självkostnadspris (= vi köper med oss på vägen dit).

Övernattning i Klövsjö 345:- vilket inkluderar middag på kvällen samt frukost (barn ca 50% rabatt).

På Wången ingår sänglinne i priset, men till fäboden och till Klövsjö får man själva ta med sig detta, annars tillkommer extra kostnader.

Betalning sker kontant efterhand under resan och stämman. Ta gärna med eventuella familjemedlemmar och övriga fjällkointresserade till stämman! (Medlemskap ska lösas av icke medlemmar, men ett medlemskap/familj räcker givetvis).

Reseprogram;

Onsdag 28/7

8.00 Avresa från Borensberg.
13.00 Lunch i Insjön (Dalarna) samt shoppingbesök på Claes Olssons (lågprisvaruhuset i Insjön).
15.00 Fäbodbesök på Grunubergs hos K-G Hedling, landets största fäbod med över 50 kor. Här ska vi se på fjällkor, telemarkskor och fjordfe samt äta, övernatta och ha kul!

Torsdag 29/7

9.00 Avresa mot Wången.
12.00 Lunch i Vemdalen.
13.30 Gårdsbesök i Klövsjö.
16.00 Framme på Wången. Samling med kaffe & smörgås. Därefter installation i rummen vi ska bo i (enkelrum eller dubbelrum).
18.00 Guidning på Wången.
19.00 Jämtländsk middag. Fjällkodiskussioner & samkväm.

Fredag 30/7:

8.00 Frukost.
9.30 Gårdsbesök hos Boel Bixo, Mattmar.
11.30 Lunch i bygdegården, Mattmar.
13.00 Gårdsbesök hos familjen Ekerfalk, Bångåsen.
14.30 Gårdsbesök hos familjen Runsten, Alsen.
16.30 Avelsinformation & Debatt på Wången. Styrelsen svarar på frågor.
19.00 Stämmomiddag & Underhållning.

Lördag 31/7:

8.00 Frukost.
10.00 Stämmoförhandlingar. Avbrott för lunch och kaffe. Alternativutflykt anordnas!
14.30 Em-kaffe.
16.00 Gårdsbesök i fjällkobesättningen hos Abrahamsson i Torvalla By, Östersund.
17.00 Stämman avslutas officiellt (men bussresan fortsätter förstas!).
19.00 Övernattning på Katrina Vårds- hus i Klövsjö.

Söndag 1/8:

9.00 Avresa söderut efter en god frukost.
10.30 Gårdsbesök bland fjällkorna hos Erik & Helga Olsson, Ytterberg i Sveg.
15.30 Gårdsbesök på Ärtäråsens fäbod utanför Furudal. Em-kaffe, fäbod-smörgås m.m.
21.30 (ca) Åter i Borensberg.

Under resans gång stannar vi med jämna mellanrum för att äta, dricka kaffe eller köpa glass.

ANMÄLAN

Anmälan till bussresan och stämman ska ske snarast (senast 30/6) till Svensk Fjällrasavels expedition (se adress m.m. på nästa sida). Frågor besvaras av Lennart Rosén tel 0141-700 85. Observera att bussen tar max 45 personer, så det gäller att "hänga på låset" och anmäla sig så fort som går. Alla hälsas mycket välkomna att delta!

Välkommen till Svensk Fjällrasavel stämman-99!

Så är det då återigen dags att planera in en tripp till Svensk Fjällrasavels stämman, denna gång förlagd till Wången som numera är en trav- och galoppkola. Förläggningen till Wången är gjord av den enkla anledningen att i denna bygd finns det förhållandevis gott om fjällkobesättningar som vi kan besöka!

Programmet är i stora drag planerat så här:

Torsdag 29/7:

16.00 Samling med kaffe & smörgås. Därefter installation i rummen vi ska bo i (enkelrum eller dubbelrum).
18.00 Guidning på Wången.
19.00 Jämtländsk middag. Fjällkodiskussioner & samkväm.

Fredag 30/7:

8.00 Frukost.
9.30 Gårdsbesök hos Boel Bixo, Mattmar.
11.30 Lunch i bygdegården, Mattmar.
13.00 Gårdsbesök hos familjen Ekerfalk, Bångåsen.
14.30 Gårdsbesök hos familjen Runsten, Alsen.
16.30 Avelsinformation & Debatt på Wången. Styrelsen svarar på frågor.
19.00 Stämmomiddag & Underhållning.

Lördag 31/7:

8.00 Frukost.
10.00 Stämmoförhandlingar. Avbrott för lunch och kaffe. Alternativutflykt anordnas!
14.30 Em-kaffe och avslutning.

Tidpunkt:

Torsdag 29 juli - Lördag 31 juli.

Plats: Wången, Jämtland.

Total kostnad för mat & husrum:
Vuxna 1250:- Barn (4-10 år) 450:-
Barn (0-3 år) 200:-

ANMÄLAN!

Senast den 30 juni (=snarast!) behöver vi ha Din/Er anmälan till Svensk Fjällrasavels expedition.

Gärna skriftlig anmälan under adress:
Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg.
Tel 0141-700 85.
Fax 0141-700 82.
E-post: svensk.fjallrasavel@telia.com

Frågor besvaras av Lennart Rosén på expeditionen på ovanstående adress, telefon och e-post.

ALLA HÄLSAS MYCKET VÄLKOMNA!

< < BUSSRESA TILL STÄMMAN!

Då intresset för en bussresa till stämman visade sig vara stort efter den förfrågan vi hade i föregående tidning så blir det en sådan.

Läs mer på föregående sida om bussreseprogrammet och passa på att ta 5 semesterdagar och följ med på den förhoppningsvis trevliga resan vi kommer att genomföra!

Besök på ett Fjälljordbruk i Norge

När man reser från Lillehammer och norrut genom Gudbrandsdalen kommer man efter några mil fram till avtagsvägen på höger sidan vilken leder brant uppför bergssluttningen till gården Björgerönningen. Här bor Atle Meås, en ung lantbrukare född i slutet av 60-talet, med bl.a. 11 kor och 35 getter. Atle och Morten Granlien, som gården drivs tillsammans med, klarar sig gott på inkomsterna från djuren.

LITET JORDBRUK MED GOD LÖNSAMHET

Björgerönningen är en arrendegård som Atle driver tillsammans med Morten. Till gården, som är på 8 ha, hör även en fäbod som nyttjas 3 månader under sommaren. Atle och Morten har 11 kor och 35 mjölkgetter.

Korna är för närvarande ett "ihopplock" av de olika raserna NRF (1), STN/Fjäll (7), Dölafe (2) och Vestlands Fjordfe (1) men målsättningen är att på sikt enbart ha STN/Fjällras och Dölafe.

STN är en förkortning på Sidet Trönderfe og Nordlandsfe, vilket är den norska motsvarigheten till vår svenska fjällras. STN och fjällras är i grunden samma koras då de har i stort sett samma härstamning bakåt i historien.

Även i Norge har man mjölkkvoter trots att man inte tillhör EU. Björgerönningen har en kvot på 30 ton mjölk för korna och 15 ton mjölk för getterna. För komjölk fick man vid mitt besök 3,24 norska kronor/liter inklusive tillskotts betalning.

Hur stor tillskotts betalningen är förtäljer inte historien då ingen lantbrukare talar högt om detta. Att fråga om sådant är ungefär som att fråga en same hur många renar han har, det får man aldrig veta! För getmjölken får man 4,50-6,00

Morten & Atle med hunden Rusken i mitten (äka västgötaspets) njuter här i solen på trappan till huset på fäboden Flausetra.

norska kronor/liter (varierar under året). Komjolk levereras året runt, men getterna är sinta från månadsskiftet oktober/november (eller när kvoten är fylld) fram till slutet av januari då de börjar få sina killingar.

MJÖLKHÄMTNING ÖVERALLT

Det som är fascinerande med Norge i jämförelse med Sverige är, förutom det vackra landskapet, att man hämtar mjölk ända fram på alla smågårdar även om de ligger högt

upp i bergen som Björgerönningen gör där vägarna inte alltid är anpassade för lastbilar. Och detta gör man utan s.k. hämtningsavgifter som vi har hos oss.

Dessutom åker mjölkbil under sommaren även upp till fäboden som ligger ytterligare 1 mil förbi Björgerönningen. Och det är inte bara en mjölkbil som åker, utan det är två! Det är nämligen en mjölkbil för komjölk och en för getmjölken. Komjölk hämtas måndag/onsdag/fredag och getmjölken måndag/torsdag.

När man reser genom landsbygden i de här delarna av Norge så slås man dessutom av att det är så levande här då alla gårdar och hus är bebodda. Det är något vi borde ta efter i vårt land där en majoritet av befolkningen tycks föredra att bo i städerna.

UTFODRINGEN - HUR SER DEN UT?

Norska kor får i stort sett samma fodermedel som vi har hos oss. På Björgerönningen ger man dem rundbalsensilage, hö och färdigfoder. Ungdjuren får även halm med melass på.

Det är dock inte lätt att skörda ensilagebalar här då åkrarna sluttar brant neråt. Att lägga en rundbal med ensilage på fel håll i backen kan innebära att den rullar iväg ner i dalen!

REDAKTÖR FÖR STN-BLADET

Om nu någon uppmärksam läsare noterat namnet Atle Meås tidigare så beror det säkert på att Ni sett det i samband med att Ni läst STN-Bladet (*Fjällkons* norska motsvarighet). Atle är nämligen redaktör för den tidningen.

Vi tackar för besöket och önskar Atle och Morten lycka till med djuren och framtiden!

Text: Lennart Rosén
Foto: L. Rosén, Atle Meås

Från Björgerönningen är utsikten över Gudbrandsdalen hänförande vacker. Gården ligger längst t.v. på bilden (vitt hus).

Getflocken uppe på fäboden Flausetra är på väg ut på en betesrunda efter morgonmjölkningen.

Ett par av Atle och Mortens kor betar på Björgerönningens sluttningar. Den svarta kon t.h. är 36 Velkome (e. 9107 Löin från K-G Hedling i Orsa) och den vita kon heter 16 Staslin (e. 9098 Luring från Sven Blomberg i Furudal).

Är Du intresserad av att få ett provexemplar av "den norska fjällkottidningen" STN-Bladet så kontakta Svensk Fjällrasavels expedition så ska vi ordna en tidning åt Dig!

Fjällrasaveln

- ett specialarbete av en gymnasieelev

Fjällkon tilldrar sig allt större intresse, bland annat hos de elever som studerar på landets naturbruksskolor. På dessa skolor så har eleverna ofta som uppgift att göra ett eget specialarbete om. Vår förening bidrar med så mycket informationsmaterial som möjligt som dessa elever tillsammans med andra faktakällor sedan arbetar med. Många av eleverna brukar skicka in en kopia på sina arbeten till oss, och ett sådant arbete ska vi återge på följande sidor eftersom det är så bra och sakligt gjort. Tjejen som gjort detta arbete heter Lena Rosengren, och vi återger här hennes arbete.

FJÄLLKON

Alla kor härstammar från uroxen *Bos Primitivus*. Man vet inte exakt hur det gick till när människan tämde uroxen, men man tror att de tog hand om små kalvar som föddes upp i fångenskap.

Nötkreatur, som också kallas storboskap eller kor, tillhör familjen slidhornsdjur, *Bovidae*. De ingår också i en underfamilj som heter oxdjur, *Bovidae*, släktet nötkreatur, *Bos*, och arten *Bos Taurus*.

Inom nötkreaturen finns det många olika raser som anpassat sig till olika användningsområden och förhållanden. Man kan se att fjällkon är en ras som verkligen har anpassat sig efter de rådande miljöförhållanden som den lever i.

En fjällko väger ca 440 kg och producerar 5800 kg ECM/år beroende på skötsel, foder och miljöförhållanden. Fjällkons fetthalt är i snitt 4,5% och proteinhalten är 3,6%. Vid osttillverkning blir ostutbytet betydligt bättre jämfört med andra koraser. Det beror bl.a. på den högre torrsubstanshalten samt innehållet av den rätta typen av mjölkprotein.

Fjällrasen är också lugnare och tillgivare än de andra raserna. De har god fruktsamhet och lägre krav på vallfodrets sammansättning, god fodersöksförmåga osv.

VARFÖR BEVARA RASEN?

Varför man ska bevara de gamla lantraserna är att:

- * De berättar en del av vår historia.
- * Lantrasernas egenskaper är intressanta samt att de är vackra djur.
- * De är en ursprunglig sund ras och är bra att ha kvar nu när man vill uppnå ett kretsloppssamhälle.
- * De utgör en ovärderlig genbank av anlag som uppkommit i vårt land efter vårt klimat.

Fjällkor på Gäsäckens fäbod på väg hem för kvällsmjölknings.

Foto: Britt Bejmar

SVENSK FJÄLLRASAVEL

Före 1938 fanns en särskild förening för rödkullor och en för fjällkor. 1938 slogs de ihop till SKB i syfte att hjälpa varandra. 1995 återbildades fjällrasföreningen eftersom fjällkorna höll på att dö ut.

Fjällkorna förekommer nu alltmer uti ladugårdarna p.g.a. att de är mindre och inte tar så mycket plats, har god hälsa, hållbarhet samt intresse för ekologisk produktion och att de har en högre torrsubstanshalt i mjölken.

1997 fanns det ca 1000 renrasiga kor av fjällras som var godkända. Föreningens mål är att komma upp i minst 5000 hondjur för att framtiden ska kunna anses vara säker.

AVELSHISTORIA

Man vet inte när fjällkorna kom till Sverige, men de har funnits i Norrland sedan vikingatiden. Att en del säger att fjällrasen inte är ren är egentligen fel enligt författaren Håkan Hallander som skrivit boken *Svenska Lantraser*, för de djur som importerades under 1800-talet försvann snabbt och rasen har därför bibehållit sin lantraskaraktär oförändrad.

Många av de importerade djuren dog av tu-

berkulos, blodstallning eller att de helt enkelt inte klarade klimatet samt blev dyra i drift. Att många tror att rasen är uppblandad beror på hur man återgav det i litteraturen, för litteraturen är full av felciteringar som förstöras.

Om fjällkon vore en korsning skulle den vara ointressant ur genbanksynpunkt att avla med. Håkan Hallander drar slutsatsen att fjällkon vid sekelskiftet var en så gott som opåverkad lantras, utformad och uppkommen inom landet under en mycket lång tid.

LINJEAVEL

I Jämtlands län började hushållningssällskapen ca 1888 med boskapspremieringar. Man hade som mål att med avel få fram den vita kulliga rasen från den inhemska lantrasen.

1893 möttes ordförandena i de norrländska premieringsnämnderna för att få fram regler för bedömningarna. De bestämde sig för att fjällrasen skulle vara kullig och övervägande vit med små rödgula eller svarta tecken samt bibehållas "oblandad".

Detta beslut blev det mest avgörande i rasens historia. Vad man då inte visste var att en ras kan variera i färg utan att vara påverkad av korsning. I och med detta beslut försvann mycket av rasens arvsmassa eftersom de flesta, ca 90%, var otypiska och därför inte fick vara med i aveln.

Men å andra sidan räddade man också rasen. Innan hade den norrländska rasen en bred variation i färg, kullighet och form. Då lärde man ut att en ras måste vara enhetlig i färg och exteriör för att vara värd att satsa på. Om man hade försökt avla på den breda variationen, färger så hade nog inte fjällkon funnits idag, enligt Håkan Hallander.

Skönheten hos de vita korna har också spelat en stor roll i deras bevarande. Kulligheten beror på att hornen ansågs misspydda korna och att de kunde skada varandra. Nu när man

då var överens att vitkullorna var de enda som skulle få premieras fick man svåra konsekvenser med det. Det blev tjurbrist.

Tidigare hade man använt sig av ungtjurar som betäckte i Norrland. Även efter premieringarnas början fortsatte tjurbristen. Större besättningar födde bara upp tjurar till sitt eget behov. Små gårdar hade inte råd att vänta tills tjurarna blev premieringsbara. Sedan var det också kvinnorna som tog hand om tjurarna och då vågade man inte ha vuxna tjurar.

Sammanfattningsvis kan man säga att det rådde brist redan innan beslutet om att fjällkorna skulle vara vita och kulliga. Beslutet gjorde att bristen ökade.

FÖREBILDER

Förebilden man hade för hur en bra tjur skulle se ut var korthornstjuren. Men inget av djuren platsade in där eftersom rasen aldrig avlats för köttets skull. De viktiga egenskaperna var att djuret skulle överleva under knappa förhållanden och sedan snabbt lägga på hullet igen under sommaren och sedan kunna överleva nästa vinter igen. Mycket kött var då en dålig egenskap medan att snabbt kunna lägga på hull var mera önskvärt.

Tjurarna såg därför ut som korna; skrangliga, med insjunket rygg, sluttande kors, ofta med tung framdel, och det var emot premieringens ideal. Dessa ideal tog ingen hänsyn till lantrasen som var anpassad till ett hårt klimat medan korthornsdjuren var ett resultat planerat för köttproduktion samt hade en helt annan utfodring.

1891 tog staten över ansvaret för premieringarna och man gjorde regler som gällde för hela landet, den s.k. Skaramodellen. Systemet fungerade så att prisbelönta hondjur fick en frisedel som innebar fri betäckning hos premierade tjurar. Frisedeln lämnades till ägaren av tjuren och vid betäckningen fick tjurägaren pengar vid inlösning av den till hushållningssällskapet.

Man fick nu i varje län bestämma sig för vilken ras man ville ha. I Norrland, som jag skrev nyss, så enades man om vitkullig ras. För att lösa problemet av tjurar började Jämtlands hushållningssällskap med tjurhållning 1891. Samtliga tjurar var av fjällras. Men detta blev dyrt och man gick över till tjurföreningar.

TJURFÖRENINGAR

Tjurföreningarna fungerade så att ett antal bönder, minst fem stycken, gick ihop och bildade en förening. Hushållningssällskapet lånade ut pengar till tjurköpen samt gav ett visst ekonomiskt bidrag för tjurhållningen. Dessa föreningar dominerade fram till semin kom.

I början hade man svårt att få fram tjurar till föreningarna och då kom man på att man skulle sätta upp avelscentra eller "tjurodlingsgårdar".

Dessa centra hade stor betydelse för rasen i och med att den snabbt fick fram tjurar av den vita kulliga typen. Men det var bara ett fåtal besättningar som dominerade och detta, samt kravet på den "vita kostymen", ledde till in-avel som gjorde att man slutade med systemet.

Fjällkon Rosa och fjälltjuren Maren poserar, men Rosa verkar tycka att Maren bär sig åt lite väl mycket!

Foto: Birgitta Åberg

KÖNSKÖRTELHYPOPLASI

Könskörtelhypoplasi är när den ena testikeln/ äggstocken är tillbakabildad. Man tror att inaveln var den som lyfte fram ett dolt ligande anlag i rasen. Nästan enbart vita djur var bärare av anlaget och det slår endast igenom i homozygot form. Ju mer inavlade populationen är, desto mer risk är det att anlaget kommer fram.

EN DEL DJUR STERILA

Det finns ensidig hypoplasi som betyder att den ena testikeln tillbakabildad. Dubbelsidig hypoplasi innebär att tjuren blir steril. Hos korna är det samma sak. Vid ensidig hypoplasi fungerar kon nästan normalt p.g.a. att hon har en fungerande äggstock. Vid dubbelsidig hypoplasi blir hon steril samt får dåligt juver.

Det finns inga bevis för att könskörtelhypoplasi nedärvs med den vita färgen. För att försöka få bort hypoplasin satte man in restriktioner mot tjurar som nedärvde problemen. Men för att bredda avelsbasen importerade man två tjurar av STN-ras (Sidet Trönderfe og Nordlandsfe) från Norge 1936. Denna ras är identisk med fjällrasen.

Man fortsatte att importera nordiska tjurar och man gjorde också stamboken enklare för att få in fler svenska tjurar i avel. Sedan sänkte man också fetthalten hos tjurmodrar från 3,8% till 3,6% och det gjorde att man nära fick en överproduktion av tjurar.

Ett annat av rasens problem var kokontrollen.

Gårdarna låg så långt ifrån varandra och det gjorde att det tog kontrollassistenten flera dagar att hinna med alla gårdar, vilket medförde höga kostnader.

KORSNINGSAVELN

Det var i början av 1960-talet man ville börja med korsningen av djur för att höja avkastningen. Importen av sperman från två nordiska tjurar, Varg och Solberg som var av STN-ras, gav inte någon högre avkastning utan förblev densamma.

Många började nu ta den snabba vägen till lyckan; dvs att få högre avkastning genom att korsa.

Första gången man använde AI (artificiell insemination) var i mitten 1930-talet på Wiad, men det skulle dröja länge innan det skulle slå igenom i Norrland.

Man kunde nu bedriva avel på djuren tack vare nedfrysning av sperma. Man slapp behålla samma ras som grannen och man kunde ha fler raser i samma besättning utan att det blev för dyrt.

Semin förde med sig både för- och nackdelar. Avkastningen steg, men lättheten att få tag i bra tjurar av andra raser och dålig kontroll plus rekryteringsproblem, hotade fjällrasen. Det kom ytterligare en smäll. På 1950- och 60-talen lades många lantbruk ned för att de inte var bärkraftiga.

De som främjades var de stora lantbruken. De fick lättare lån, rabatter på foder etc, samt att mejerierna slutade hämta mjölk hos de små gårdarna för att det blev för dyrt.

SKB SJÖNK KRAFTIGT

När hushållningssällskapen framtogs vissa uppgifter av den statliga lantbruksnämnden fick SKB-rasen en verklig nedgång. De ville ha bort jordbruk som inte var lönsamma och om man t.ex. ville låna pengar skulle man byta till en rationell ras och SKB-rasen var inte det.

Detta resulterade i att SKB-rasen sjönk i antal. Bönderna tvingades nu att korsa med SRB eller SLB och de renrasiga besättningarna med SKB minskade. I början av 1970-talet bestämde man sig för att satsa på egenskapsavel istället för rasavel och nu kunde man välja fritt bland alla raser i sitt avelsunderlag till SKB-rasen.

Avelsprogrammet målsättning var att dels kunna studera ett kontrollerat korsningsprogram jämsides med korsningsförsöket och dels att om möjligt häva minskningen av antalet SKB-djur (för det behövs rena raser om

man ska kunna bedriva korsningsavel). Korsningsprogrammet gick ut på;

- * Att vidga avelsbasen.
- * Att öka tillgången på antalet avkommebedömda tjurar.
- * Att satsa enbart på egenskaper, inte ras.
- * Att genom att behålla minst 50% av SKB-blodet, ville man behålla den gamla rasens egenskaper, t.ex. brunstvisningsförmåga och hållbarhet.
- * Att öka kons storlek, "höja kon från bäs-pallen".

Meningen var dock aldrig att låta de inkorsade raserna ta över, även om det verkade så. Men något som korsningsaveln resulterade i var diskussionen om avelsmålen. Man bestämde på ett SKB-föreningsmöte 1986 att de kor som hade härstamning fjällras och/eller STN fick definieras som fjällras.

FJÄLLRASAVELN IDAG

Fjällrasen hade något unikt som kunde hjälpa till att rädda dem, nämligen en omfattande bank av djupfryst sperma. Banken sträcker sig tillbaka till 1967. 1986 fanns det 74 tjurar varav 44 av dessa har härstammingslinjer utan inkorsningar.

I början av 1990-talet var situationen inte så bra för fjällrasen. Nästan alla fjällkor var släkt med matadorerna 6 Hoss, 717 Kare, 723 Figer och 726 Basker. Behovet av att få fram obesläktade tjurar var stort.

Nordavel som då hade hand om SKB-aveln var inte så intresserad av rasen. Det var på Nordavel man bestämde vilka tjurar som skulle skickas ut till föreningarna och om bönderna inte angett mycket noggrant vilken tjur de ville ha fick de en korsningstjur.

1992 bildades PRF (Projekt Rädda Fjällkon) av fem djurägare och WWF (Världsnaturfonden) där WWF delvis hjälpte till ekonomiskt. Målet var att få fram obesläktade tjurar av ren fjällras.

GODA RESULTAT

Våren 1993 gick man igenom Sverige på tjurar och tjurkalvar samt betäckningar/semingeringar som kunde bli av värde för rasen. Man letade också efter kor med avvikande stam för att de skulle kunna användas som tjurmödrar ihop med de äldre tjurarna och utav dem få fram kor som var obesläktade både på fäderne- och mödermesidan.

Man fick bl.a. fram tjurarna 41 Duvolen, 71 Dunkel, 181 Idear, 170 Snabbe och 70 Rosen av Böle som hade avvikande härstamning. Man letade också efter kor som bröt en del härstammingsmässigt. Därifrån hittade man

Rune Boströms besättning som var väldokumenterad med en bra produktion.

När man lämnade in detta tjurmaterial till Svensk Avel kunde de tjurarna som lyckades ta sig in på seminestationen plötsligt slaktas ut av konstiga anledningar som t.ex. platsbrist. Fanns det verkligen anledning att slakta tjurarna eller ville man helt enkelt inte satsa på dem??

Man försökte påverka tjurkalvsinköpen via SKB:s avelskommitté eftersom medlemmarna i PRF förut tillhört SKB-föreningen, men detta gick dåligt. Inköpen av tjurkalvar till Svensk Avel utförs f.n. av en avelskommitté som Svensk Fjällrasavel inte sitter med i p.g.a. att Svensk Avel vill ha det så.

GRUPPAVELSSYSTEM

Senare under våren 1993 togs *Gruppavelssystemet* fram som Svensk Fjällrasavel idag använder sig av för att behålla den genetiska bredden och hålla inavlen borta. Anledningen till detta är;

- * Det är ett enkelt system, lätt att sätta sig in i. Man har lätt kontroll på de olika tjurfamiljerna och kan följa upp dem.
- * Om rasen skulle minska snabbt så finns det fryst tjursperma med olika härstamningar.
- * Eventuella matadorer blir inte något stort problem då de bara blir tjurfäder i en grupp.

Det viktiga är att hålla grupperna jämna så att ingen kommer efter. Svensk Fjällrasavel ger också ut en *Tjurbok* där alla de godkända fjällrastjurarna finns med. Föreningen vill inte följa Svensk Avel helt eftersom de har så korta generationsintervall och intensiv användning av toppjurar, vilket leder till inavelsproblem för en liten ras (men även för en stor, bara att det tar längre tid).

HUR SER GRUPPAVELSSYSTEMET UT?

Svensk Fjällrasavel grupperar tjurarna efter fäderlinjen, t.ex. far - farfar - farfars far etc. Gruppen ska vara så härstammingsmässigt bred som möjligt att det ska gå att hålla sig inom den om man vill.

Det blir en liten ökad släktskap, men den är inte skadlig, men då ska dock alla tjurfamiljer användas. Man får idag ha 6,25% inblandning av en annan ras just p.g.a. att man inte ännu kan avla på 100% rena djur eftersom antalet djur är så litet.

Grupperna delas in i grupp 1, 2 och 3. Sedan det första systemet gjordes har man lyckats hitta fler äldre tjurar (11 stycken) samt att

många nya har tagits fram. I grupperna har man gått tillbaka till en lämplig anfader och låtit honom bli början till familjen i fäderlinjerna. De flesta är äldre betydelsefulla tjurar som först verkat i en tjurförening och sedan i semin. En del finns frysta medan en del bara har frysta söner.

Nu idag har Svensk Fjällrasavel ansvaret för fjällkon p.g.a. Svensk Avels agerande. Man har lagt tonvikten på att ta fram tjurar efter äldre tjurfäder med ovanliga eller annorlunda härstamningar.

Varje år samlar Svensk Fjällrasavel (i samarbete med Jordbruksverket och Svensk Avel) sperma från fjällrastjurarna på Alebäckes stuteri i Västergötland. Man tar även vara på det material som samlas eftersom Svensk Avel f.n. inte är intresserad. Idag håller man på att gå igenom infrysta genbankstjurarna som ser ut att ha bra exteriör samt produktionsanlag.

KRAV PÅ AVELSBESÄTTNINGAR

För att en besättning med fjällkor aktivt ska få vara med att påverka aveln måste vissa krav vara uppfyllda;

- 1) Besättningen måste vara ansluten till kontrollen.
- 2) För att välja tjurar använder man sig av *Gruppavelssystemet*. De bästa korna eller tjurmödrarna ska semineras med tjurar ur samma grupp som kons fader. Till andra kor kan man fritt välja tjur och byta grupp om man vill.
- 3) Könskörtelhypoplasiundersökning av alla hondjur ska göras för att kontrollera att alla avelskor har två äggstockar. För att en tjur ska kunna spermasamlas måste modern vara hypoplasiundersökt.

Att ta fram tjurar är mest ideellt arbete, men det tjänar till rasens fortlevnad. Svensk Fjällrasavel kan inte köpa in tjurkalvar eftersom de inte har någonstans att ha dem samt saknar pengar till det. Man är beroende av enskilda djurägare. För detta får man en gratis stambokföring.

Föreningen hoppas att i framtiden kunna få en mer centralt ordnad uppfödning som medför att tjurarna då skulle kunna jämföras med varandra exteriört och mentalt sett, samt att då även kunna köpa tjurkalvar. Avelsmålen är; 1) De vill öka antalet djur. 2) Rasen ska fortsätta att vara en typisk mjölkkko. 3) Grundfärgen ska vara vit med inslag av svarta, röda eller grå tecken eller fläckar.

Som avslutning hoppas jag verkligen att fjällrasen får leva kvar för vi kommer nog att få användning av den i framtiden när fler lantbruk blir ekologiska. Och som talesättet säger; *Man saknar inte kon förrän bålet är tomt.*

Här följer del 2 av:

Självhushållning

- omöjlig dröm eller möjligt mål?

Vi ska nu fortsätta den artikel som påbörjades i förra numret av *Fjällkon*, och vi kan redan nu slå fast att den som är självförsörjande kan bli den som föregår med gott exempel och visar vägen in i framtida ekologiska livsstilar i samhället. Förra gången började vi med att den lilla gårdens försättningar och möjligheter. Vi hann med att berätta lite om grov- och kraftfoderutodringen till kor.

VILKA MER DJUR UTÖVER FJÄLLKON SKA VI HA?

I ett självhushållningsinriktat leverne är det naturligt att köpa in så lite som möjligt, både av matvaror och övrigt. Vi ska därför denna gång titta lite på vad man utöver kor kan ha för djur på den lilla gården samt vad, vilka och hur mycket man ska odla av grönsaker, rotfrukter, frukt m.m. I och för sig kanske inte just detta område hör hemma i denna tidning, men trots allt så ingår det som ett led i den totala livsstil vi beskriver vari givetvis fjällkon ska ingå.

Vi börjar med området "övriga djur", alltså de djur som kan vara lämpliga att ha utöver kor. Våra förutsättningar är att djuren ska försörja en familj med föda. Det här ordet "familj" är alltid ett svårgripbart antal personer enligt min uppfattning även om den statistiska familjen är två vuxna och två barn. Men statistik är ju inte alltid med sanningen överensstämmande, så därför ska vi istället använda oss av vad som behövs per person och år. Sedan får var och en räkna ut hur mycket som behövs.

BEHOV AV OLIKA FÖDOÄMNER

Vi förutsätter att den kost man äter består av en allsidig blandning av olika köttprodukter, mjölkprodukter, grönsaker, frukter m.m. Den första frågan för de flesta blir då; Hur mycket går det åt av de olika födoämnen? Tabellen i nästa spalt kan ge en liten vägledning!

Vid självhushållning gäller det att ta tillvara allt på ett lämpligt sätt. Rotfrukter, morötter, kålväxter m.m. förvaras alltid bäst i en bra jordkällare eller liknande utrymme där det är mörkt och svalt året runt. Ärtor, bönor och liknande fryses direkt efter skörden. Vissa grönsaker, frukter och bär kan givetvis även beredas, syltas, saftas eller kokas in på olika sätt, men vi ska inte gå in på några sådana recept här (men hör gärna av Er till *Fjällkon* om hur Du/Ni gör hemma hos Er!). En billig och enkel metod är att torka en del frukter, bär, svamp etc. Soltorkning på mycket torr utrymme eller i vanlig ugn på mycket svag värme (ca. 50-70 grader).

Produkt	Kg/år	Anmärkning
Mjöl	550 l	Varav: 220 l dryckesmjöl, 20 kg smör, 5 liter grädde, 75 l fil/yoghurt m.m.
Nötkött	26	(=rent kött utan ben. Med ben ca 34 kg)
Fläskkött	26	(= " " " " " " ")
Fisk	10,5	
Fågel	10,5	(=kyckling, höns, anka gås etc.)
Ägg	25	
Potatis	80	
Vitkål	5	
Kålrot	5	
Morot	5	
samt grönsaker (olika salladssorter och tomater), frukt, bär och kryddörter efter tycke och smak.		

Ovanstående gäller ca. behovet/person och år, fritt utarbetat av L.Rosén 1999

Av tabellen kan vi räkna ut att det, t.ex. till 4 personer, går åt följande antal djur/år:

1) 1 ko som mjölkar 2200 liter.

2200 liter är sammanhanget inte så mycket, så redan här ser vi att det kommer att bli en hel del över om vi utgår från att kon mjölkar som riksgenomsnittet för fjällkor 5800 kg/år. Av denna överskottsvolym ska givetvis kalven ha en hel del.

En kalv som får går fritt och dia kon dricker ca 500-600 liter de första månaderna, men är man "snål" med det kon mjölkar kan man givetvis mata kalven i hink och man kan då räkna med att det går åt ca 4-6 liter/dag (beroende ålder, storlek och antalet utfodringstillfällen/dag) vilket betyder ca 300 liter de första 2 månaderna.

Efter 2 månaders mjölkutfodring kan man mycket väl sluta med att ge kalven mjölk, eller i förekommande fall skilja den från kon, men det är dock bara bra för kalvens tillväxt om den får mjölk i ytterligare någon månad. Hur man gör beror givetvis på hur mycket övrigt foder man har att ge den eller hur mycket mjölk man vill ha för övriga ändamål.

Det blir ändå kvar en del mjölk, ca. 2500 liter, som man kan förädla på olika sätt och kanske sälja en del produkter till vänner och bekanta för att på så sätt få in lite pengar till gården. Har man bara en ko och vill ha mjölk året runt så får man givetvis problem de månader kon är sinlagd. Mjölkgår dock bra att frysa för senare

dryckeskonsumtion, men detta kan givetvis bli lite problemfyllt om det blir större mängder som man vill frysa.

2) 1 tjur/stut till slakt.

För att täcka behovet av nötkött (till 4 personer/år) går det åt 1 tjur/stut som slaktas vid 1°-2 års ålder. Kon får ju en kalv varje år, men blir det en kviga så vill man kanske ha denna kvar alternativt sälja den till någon. Vid de tillfällena kon får en kvigkalv så får man köpa in en liten tjurkalv. Eftersom kvigkalven är mer värd än tjurkalven så bör man här göra en liten vinst på "bytesaffären".

Nästa fråga blir om man ska ha tjurkalven som tjur eller stut. Tjurar är alltid tjurar (=opålitliga) så det är att föredra att kastrera den så man får en betydligt lugnare stut istället. Stuten växer något långsammare, men i gengäld blir det som regel en bättre köttkvalitet. Å andra sidan så kan man ju använda tjuren till att betäcka kon (om det är en inköpt tjurkalv som ej är släkt med kon) strax innan man slaktar den.

3) 2 slaktsvin

För att täcka behovet av fläskkött (till 4 personer) så behövs 2 slaktsvin/år som väger ca 80 kg vardera slaktade. Har man en egen sugga så blir det med största sannolikhet ytterligare ett antal grisar över att sälja då de är ett par månader gamla alternativt slaktade och klara till vänner och bekanta.

Vill man inte ha en sugga så kan man ju själv köpa in ett par 8 veckors kulingar av någon närboende "grisbonde", förslagsvis på våren om man vill ha dem slaktfärdiga till jul (de bör gärna vara minst 8-10 månader gamla vid slakt), men också för att de ska kunna gå ute och äta rötter m.m. som komplement till övrigt foder. De är dessutom duktiga markberedare som effektivt röjer och gödslar i trädgårdslandet efter avslutad höstskörd.

Notera dock att det inte räcker med enbart hushållsavfall som mat till grisarna, utan man måste komplettera med mycket annat. Gör gärna överenskommelser med närliggande butiker o.dyl. om att få hämta bröd, grönsaker, frukt m.m. som datumet gått ut på. Visst komplement med inköpt mald spannmål eller särskilt grisfoder kan också behövas. Allt beroende på den lilla gårdens förutsättningar, entusiasm och egna idéer. Grisar är i stort sett allätare.

4) Fisk

Fisk har inte alla direkt tillgång till om man inte bor vid sjöar, vattendrag eller utmed havskusten. Dock är det tillåtet att fiska fritt eller till en begränsad fiskekortavgift på den flesta platser. Den intresserade kan kanske även ha en egen liten fiskodling på gården om möjligheterna finnes.

5) Höns, kyckling, ägg m.m.

Till 4 personer går det enligt tabellen åt ca 10-15 höns/år med angiven äggkonsumtion. Det är bra att ha höns i olika åldrar så att man alltid har några som ska komma igång att värpa (vilket de gör vid ca 18-20 veckors ålder) eftersom hönsen precis som korna går ner i produktion efter en tids värpande (kallas för ruggning). För att hönsen ska värpa bra året runt krävs mycket ljus. Sommartid är det inga problem, men under vinterhalvåret måste ljus "tillsättas". För

maximal värpning krävs bortemot 16 timmars ljus/dag. Använd helst inte lysrör i höns huset då höns har känsligare ögon än andra djur. De uppfattar lysrören som flimrande, ungefär som då man själv ser en dataskärm på bild i TV.

Hönsen ska ha tillgång till ett torrt och dragfritt utrymme. De klarar kyla ner mot fryspunkten bra om det inte är fuktigt, men det inverkar negativt på äggproduktionen. Det bästa är att ha ett höns hus som håller minst 10-15 grader på vintern.

För äggproduktionen går alltså åt 10-15 höns/år. För köttkonsumtionen av höns, kyckling, broiler, anka, gås el.dyl. så går det åt ytterligare ett antal djur. Om vi räknar med att ha kvar hönsen i 2 år (de blir dock betydligt äldre om de får vara kvar, men de värper allt sämre ju äldre de blir), så får vi 6-8 slakthöns/år. De väger ca 1 kg i snitt. Låt gärna några ruvilliga hönsor ligga på ägg på våren/försommaren, under förutsättning att tupp finnes förstas, för att få fram nya kycklingar till höns och tupp.

Normalt blir det hälften hönsor och hälften tupp som kläcks, och en höna kläcker i genomsnitt fram åtminstone ett tiotal kycklingar. Det gör ca 5 tuppsycklingar/höna som vid slakt vid ca 7 års ålder bör väga ca 1 kg slaktade beroende på ras och foder-tillgång. Vi är nu uppe på en produktion av fågelkött som räcker till ca 1 person/år.

Återstår gör nu att ha fler höns för att täcka behovet av fågelkött, eller ha t.ex. lite ankor, gäss eller kalkoner. Ett annat alternativ är att köpa in daggamla tuppsycklingar från något kläckeri till en mindre kostnad (ett par kronor/styck). Väljer man då en kött (broiler) så blir avkastningen (slaktvikten) bättre än med tupp av värpras. De väger vid 7 års ålder minst 2 kg slaktade.

FRUKT & GRÖNT

För odlingen av potatis, grönsaker och sådant som man varje år sätter eller sår, går det åt ganska många kvadratmeter. Potatisen som kräver störst enskild yta, ger ca 5-6 kg/kvadratmeter, vilket då kräver ca 60 kvadratmeter, men avkastningen beror mycket på jordart och gödsling.

Då det gäller odling av grönsaker och annat så måste man själv prova sig fram hur mycket jorden ger där man bor. Men ha alltid som mål att sätta eller så ca 30% mer än vad som behövs eftersom olika år ger olika skörd. Dessutom är det bra att ha lite extra att kunna sälja.

Är man riktigt energisk så kan man givetvis odla en hel del extra för avsalu, men är man "ny" som odlare så är det smartast att börja i liten skala eftersom det tar mycket tid att rensa, gallra och i övrigt hålla efter odlingarna. Allt för många trädgårdsland har en tendens att växa igen med ogräs framåt sommaren, och det är ju inte riktigt meningen.

Ja, detta var ytterligare lite tips och idéer inom självhushållningsområdet. Vi återkommer i senare nummer med fler artiklar.

FJÄLLRASENS AVELSHISTORIK

Del 10

Vi kan nu sammanfatta historien de 50 första åren om vi sätter starten på den officiella aveln till ca 1890. Vi har 1890-talets mångfald av tjurlinjer och lite trevande inledning, som på mötet mellan premieringsnämnderna i Östersund 1893 blir tydligare då man inför den "vita kostymen" på fjällrasen.

Sedan följer under 1900-talets första decennium en konsolidering av rasen som dock fortfarande är att betrakta som en klar lantras.

AVELSCENTERTÄVLINGARNA

Avelscentertävlingarna börjar och Pukelinjen från Mattson i Överbyn blir den statligt styrda avelns favorit. Legendäriska avelsgårdar som Trollsåsen, Tullus, Rösta, Böläsen, Änge och Nytorp gör sig riks-kända via avelscentertävlingarna.

Vi får vår första riktiga matador i Kalle-Glader 2 R48 med 16 stambokförda söner och ytterligare dubbelt så många söner i avel som aldrig blev införda i stamboken.

FÅ TJURLINJER

1910-talet kännetecknas av att antalet tjurlinjer rasar snabbt och Pukelinjen när en dominerande ställning i all stambokförd avel. Dock byter Mattson i Överbyn tjurlinje och därav överlever Oden-linjen i den officiella aveln.

Rasen blir allt mer konstant och börjar vad beträffar den stambokförda delen allt mer likna en förädlad lantras. Botsmark, Bollsta, Nordvik och Björkfors är andra kända avelsgårdar som gör entré. Betydelsefulla tjurar under 1910-talet var Dankung R348 med 43 stambokförda söner och Gösta Tärning R365 med 45 stambokförda söner.

1920-talet ger en våg av tjurar ur Odenlinjen. Rask 2 R1561 får 45 stambokförda söner, Lasarol R1511 15 stambokförda sö-

ner, Druid R1751 17 stambokförda söner, Lasse Glader R2163 25 stambokförda söner, Glans R2316 26 stambokförda söner och Grej av Överbyn R2317 23 stambokförda söner gör ett tag Odenlinjen större än Puke bland avelsbesättningarna. Nya jämtländska avelsgårdar är Valne, Odensäng och Odensala.

De sista tjurlinjerna förutom Puke och Oden försvinner i slutet på 20-talet och hypolasin gör sig gällande.

DEN STÖRSTE TJUREN

1930-talet ger en av de största matadorerna genom tiderna, Zaren R3056 med 53 stambokförda söner. Zaren ger de nya jämtländska avelsgårdarna luft under vingarna.

Hypolasin karteras och börjar bekämpas. Johan Jonsson i Billsjö börjar sin 25-åriga avelsbana. Mot slutet av 30-talet börjar de kommande stora tjurföreningarna i Trångsviken. Bjästa och Flarken formers sig. Dessutom kommer importen av systerrasen sidet trönderfe (STN) igång och en av de allra största matadorerna genom tiderna, Höstthon SKB 38, gör entré hos Karl Karlsson i Odensäng.

ÖVERBYSTAMMEN VIKTIG

Skissen över avelscenterbesättningarna på nästa uppslag visar varifrån tjurmaterialet huvudsakligen hade kommit när respektive besättning bildades. Som framgår av skissen så är Överbystammen centret framför alla andra, men även Trollsåsen-Rösta- och Böläsenbesättningarna har betydligt mycket för de andra besättningarna som tjurleverantörer. Observera att detta gäller under avelscentertiden 1903-1939.

Som tidigare nämnt kom importen av STN igång under sista delen av 30-talet. Vi ska nu se lite närmare på historien bakom det man importerade. Vi har ju ti-

digare i *Fjällkon* gått igenom importen av STN-materialet och nu är det dags att titta på hur det en gång togs fram.

RÖROS VAGGAN

STN-rasens vagga får nog sägas ligga i Röros. Det var där som den dominerande tjurlinjen inom STN kom fram under 1890-talet, Njordlinjen.

När man började aveln var tjurarna av minst sagt skiftande utseende, det fanns gott om behornade tjurar och mindre än hälften av de första 50 stambokförda tjurarna var sidiga.

Men med Njord II så hittade man något att börja aveln med och den tjurlinjen behåller man sedan i Röros. Njord II var den förste tjuren som helt motsvarade den typ som avelsledningen eftersträvade.

Njord II, en rejält sidig tjur som uppfyllde avelsledningens önskemål.

Njord II var född i mars 1893 och blev inköpt i oktober 1894 för 130 kronor. Han fick tjänstgöra till 1899 då sonsonen Njord III st72 tog över som förste älskare.

Dessutom var Njord III släkt med Njord II genom att de hade samma moder "Abel-ros". Njord III hade alltså samma moder och farfars mor.

Njord III fick vara i tjänst till 1906 då han efterträddes av sin son Njord V st155 som var den som lade Norge för Njordlinjens fötter. Njord V hade 40 stambokförda söner varav över hälften av dessa fick egna stambokförda söner. Njord V tjänstgjorde ända till 1916! Alltså i tio år trots att hans fader verkat i 7 år före honom och hans

FJÄLLKON

farfars far före honom!!

Men det blir än värre. Njord V efterträds av sin son Njord VII st353 som är resultatet av en far-dotter parning. Njord V är alltså både far och morfar till Njord VII!

Dessutom är Njord II mormorsfar. Njord VII får verka till 1921 då han slaktas. Trots den grava inavel som man ägnat sig åt i Röros så höjer Njord VII avkastningen på sina döttrar jämfört med besättningsmedeltalen där de stod.

Njord III.

Njord V.

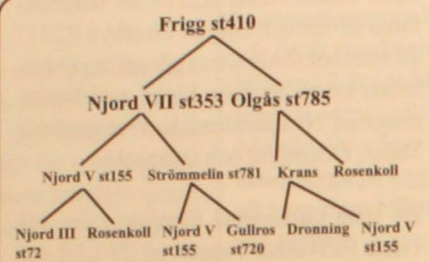
Njord VII.

Slutsatsen måste bli att man s.a.s. koncentrerat "rätt" gener via inaveln. I en skrift från 1953 av statskonsulent Hans Tilrem som behandlar feveln i Rörosdistriktet så rankas Njord VII som en av de 5 bästa tjurarna fram tills dess. (Till Rörosdistriktet räknar han Herredene Röros, Röros landsogn, Brekken och Glåmos).

Hela Sör-Trøndelag arbetar till slut utslutande med material från Rörosdistrik-

tet. Lite förenklat kan man säga att det i stort är det material som dagens STN-ras är byggt på. Mycket litet finns idag kvar från Nord-Trøndelags djurmaterial.

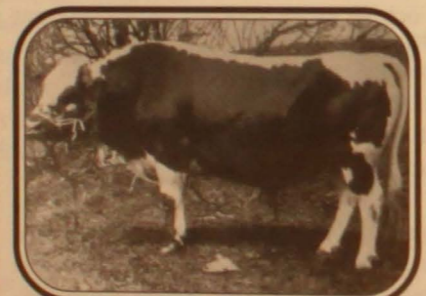
För att mer påtagligt visa på släktskapsavel i praktiken ska vi visa en stamtavla på en son till Njord VII, nämligen Frigg st410 som av Tilrem rankas som en av rasens bästa genom tiderna;

Vi ska dessutom ha i åtanke att Gullros var efter Njord II och Dronning efter Njord V, så nog var det en ovanligt morsk inavel.

FRIGG I DAGENS TJURAR

Frigg har vi långt tillbaka i härstamningarna på flera av dagens tjurar eftersom han är farfars farfar till Höstthon SKB 38 och farfars farfars far till Soon R4517 och Ruggen st1631. Den grenen av Njordlinjen omfattar idag fyra av tjuvfamiljerna i Gruppavelssystemet (vilket kan beställas från Svensk Fjällrasavels expedition).

Frigg st 110.

Ytterligare en gren av Njordlinjen finns kvar än idag och går via en annan son till Njord V, nämligen Håkon Aursund st259 som via sin son Knut st464 är anfader till ytterligare tre av våra tjuvfamiljer.

Det gör att sammanlagt sju av dagens tjuvfamiljer går på fädernet tillbaka till Njord V st155 vilket gör Njordlinjen till den näst största.

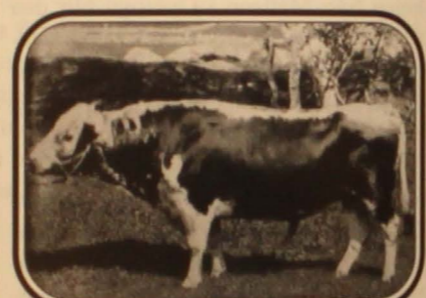
ADAMLINJEN FRÅN RÖROS

Inom Rörosområdet fanns ytterligare en framträdande tjurlinje som nyttjades i aveln, oftast kallad Adamlinjen.

Søndre Rugeldal feavlslag startade 1892 med tjuren Fram I st49 efter Adam. 1901 köper man Fram st111, en son till Fram I som dessutom har Adam som morfar. 1903 erätts han med en halvbror Flink I st114 som slaktas 1904.

In kommer då en tjur med okänd stam som är skäckig och därför inte blir premierad, så 1905 köper man Flink II st135, en son efter Flink I.

Flink II får vara kvar till 1907 då han erätts med sin son Håkon st163, han blir den förste mer namnkunniga tjuren ur linjen och får 8st stambokförda söner. Håkon har även Adam som morfar vilket gör att inaveln måste varit väldigt påtaglig mot slutet av hans verksamhetstid.

Håkon st163.

Som synes så inavlar Søndre Rugeldal lika mycket på Adamlinjen som Röros på Njordlinjen. Men Adamlinjen lyckas inte lika bra, det är bara enstaka tjurar som blir verkligt bra.

Harald st 540.

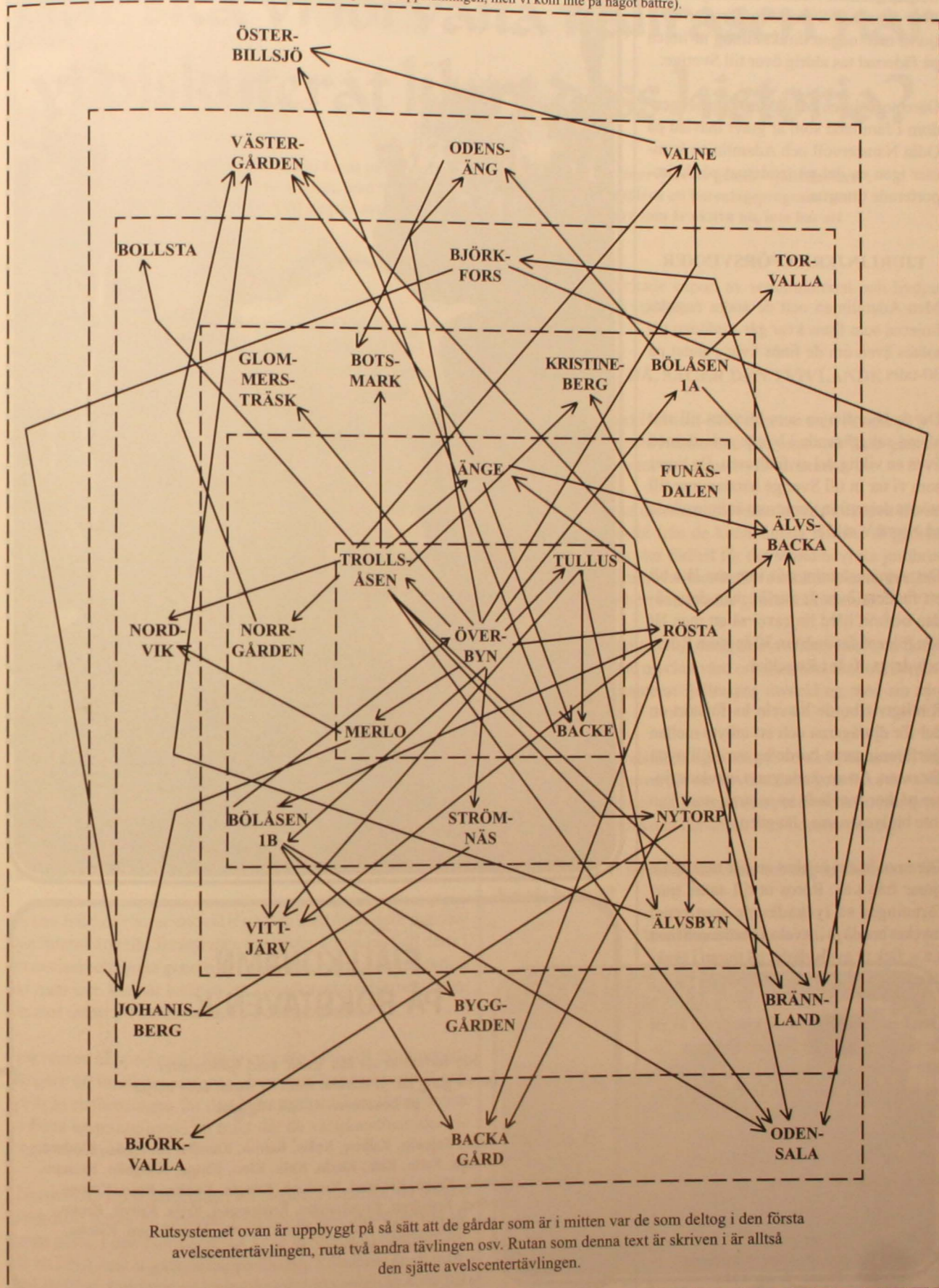
Den bäste av Adamlinjen var Harald st540 som höjde både fett och mjölk trots att han verkade i bra besättningar med dåtidens mått hög avkastning.

Harald var en son till Odin Naustervoll st267 som var den störste enskilde tju-

FJÄLLKON

Avelscenterbesättningarna i slutet av 1800- och början av 1900-talet och utbytet av fjälltjurar dem emellan;

(Ursäkta rörigheten i uppställningen, men vi kom inte på något bättre).

Rutsystemet ovan är uppbyggt på så sätt att de gårdar som är i mitten var de som deltog i den första avelscentertävlingen, ruta två andra tävlingen osv. Rutan som denna text är skriven i är alltså den sjätte avelscentertävlingen.

fadern ur Adamlinjen och en sonson till tidigare nämnde Häkon. Adamlinjen finns kvar även när Sverige importerar STN tjurar men någon direkt ättling ur linjen på fädernet tas aldrig över till Sverige.

Däremot säljs en ko till Medstugans egendom i Jämtland som är gravt inavlad på Odin Naustervoll och Adamlinjen kommer igen en del på mödernet på de importerade tjurarna.

TJURLINJERNA FÖRSVINNER

Men Adamlinjen och de andra enstaka linjerna som finns kvar går sotsdöden till mötes även om de finns kvar i slutet på 30-talet.

Det är Njordlinjen som blir den till slut allena saligrådande i Norge och därmed även en viktig del av fjällrasen. De tjurar som vi tar in till Sverige härstammar till största delen från tjurar som är linjeavlade på Njord V st155.

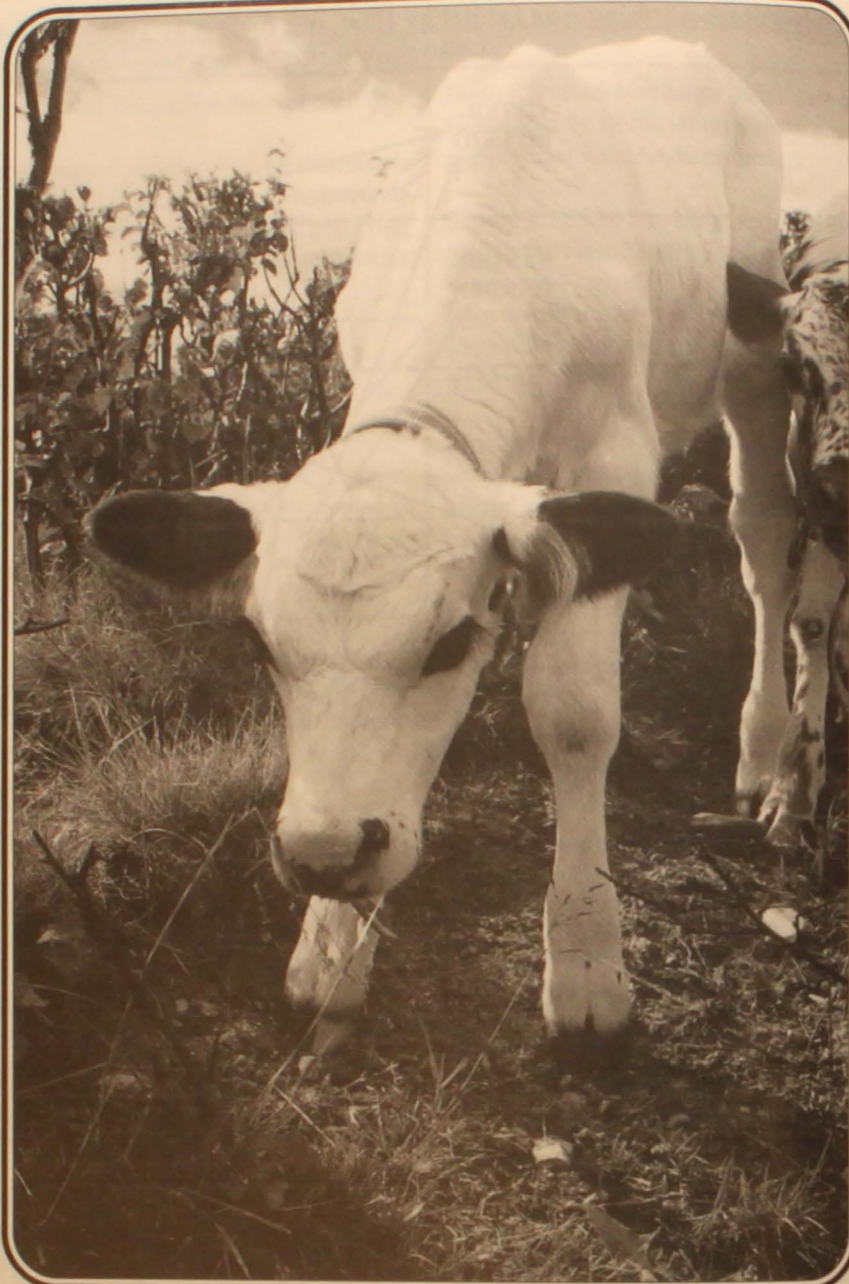
Det man avslutningsvis inte kan låta bli att fundera över är varför man drev sådan oerhört hård linjeavel så att man lät son följa på far i nästan 30 år inom Röros och drygt 20 år i Rugeldal.

Rimligtvis borde inaveln ha förstört en del för djurägarna och ett utbyte mellan tjurföreningarna borde ha varit till nytta för rasen. Att använda gravt inavlade tjurar på kor inavlade ur samma stam kan inte bli lyckosamt i längden.

Däremot är det ju klart att när man sålde tjurar från t.ex. Röros ut till andra tjurföreningar så lyckades de som regel mycket bra då ju inaveln då bröts och man s.a.s. fick ut avelsvärdet på tjuren i praktiken.

Den heterosiseffekten fick vi ju del av på de till Sverige importerade tjurarna. Tyvärr var det dock så att de första importerna stammade från mindre lyckade tjurfäder. De var dessutom inbördes nära släkt med varandra. Men det ska vi ta upp i nästa del av fjällrasens avelshistoria som ska avhandla 1940-talet.

- Mamma,
vet du hur mycket tandkräm
det finns i en tub?
- Nej.
- Precis 9 meter!

**FJÄLLKONAMN
PÅ BOKSTAVEN K**

Här fortsätter vår lilla "serie" med fjällkonamn. Denna gång har vi kommit fram till namn som börjar på bokstaven K, håll tillgodo!

- Kajsa, Kana, Kalla, Kajsella, Kallros, Kallia, Kalma, Kamilla, Kanelros, Kindros, Kirnungull, Konvalja, Karin, Kala, Kinda, Kata, Kleo, Klinga, Klingelin, Knoppa, Knorra, Korinta, Kraka, Kronros, Kredusa, Kringla, Knähta, Kojä, Kransa, Krona, Kronlind, Krangros, Krusipumpa, Krusungen, Krita, Kritvit, Krusa, Krusefin, Kruslind, Kruslin, Kulla, Kullikott, Kottla, Krusidoppa, Kvicka, Kruslock, Kullingen, Kullinga, Kusina.

Hur ska vi förvalta fjällrasen när vi diskuterat klart dess historia?

I föregående nummer av *Fjällkon* fanns på sidan 14 en intressant artikel om intervjuer av gamla "fjällkoavlare". Den avslutades tyvärr i pessimism, med förmodandet att fjällrasen skulle uppleva ett korsningsprogram igen! Detta är enbart ett hot OM dagens avelsuppfödare, det vill säga de koägare som är aktiva nu, inte har ett mål med sitt avelsarbete!

FJÄLL - JERSEY?

Att inkorsning av Jerseykor skulle vara en "förbättring" är en myt. Vad som sägs om att det fanns Jerseyliknande kor i norra Sverige på 1800-talet kan ha två förklaringar; Dels, naturligtvis, kan det vara resultat av Jerseyimport. Jerseyrasen var en internationellt stor ras tidigt. Men en dylik massiv import till norra skandinavien borde gå ett bevisa ganska lätt.

Den andra förklaringen är betydligt mer spännande. Den innebär att skandinavernas resor och erövringar under vikingatiden spred de skandinaviska korna till de brittiska öarna, inklusive Normandie.

HUR SKA MAN BEVISA DETTA?

Vi har tidigare i denna tidning debatterat olika mjölkproteiners genetiska varianter. En av de viktigaste ur kvalitetssynpunkt är kappakasein. Vi har med Jordbruksverkets stöd DNA-testat genbankstjurarna som spermasamlats de senaste åren.

Resultatet visar att rasen utifrån dessa tjurar, som är ett genomsnitt av rasens härstamningar, har en kappakaseinfrekvens på ca 80% kappakasein BB. Då kappakasein B är den genvariant som hittills varit mest efterfrågad kan resultatet betraktas som världsbäst.

Nu kan fjällkoavlarna inte slå sig till ro med detta inför ögonen. Den internationella Jerseyrasen har under årtionden haft detta i sitt avelsarbete, men genom det höga kravet på totalproduktion har man inte kunnat bedriva ett konsekvent avelsarbete, utan har mer utfört DNA-test som ett konstaterande.

Frekvensen kappakasein ligger runt 50-55% BB. Nu finns ytterligare en mjölkkras som har observerat kappakasein B och det är avelsföreningen för den Normandiska kon. Även denna ko finns ursprungligen i en trakt där de västskandinaviska vikingarna härjade.

I Normandie finns ursprunget till dagens Frankrike, då norske Gång-Rolf anses ha grundat Europas första moderna stat på denna plats. I den Normandiska kons moderna avelsarbete ingår en DNA-test angående kappakasein. Resultatet är att man, med stolthet, förklarar att kappakaseinfrekvensen är 80% BB och att man siktar mot att öka frekvensen ytterligare. Detta används som ett försäljnings-

argument i den lyckade export av seminmaterial och livdjur som sker över hela världen.

ÄN SEN´ DÅ, SÄGER DEN TVIVLANDE

Vi kan jämföra med Holstein-SLB som har en frekvens på 3% BB eller Ayrshire som har samma frekvens som SLB plus en variant som anses vara rent negativ, E-varianten.

De uppfattningar att den skandinaviska lantrasboskapen har en egen utveckling skild från de kontinentala raserna är ganska starka. Det vore en stor förlust för det skandinaviska jordbruket om man inte framöver kan bedriva ett kompetent avelsarbete med detta oerhört intressanta genetiska material.

Det, åtminstone nationellt, omskrutna avelsarbetet "den nordiska profilen" är inte mycket värd om man betänker hur seminorganisationerna hanterat fjällrasens utveckling med sin särpräglade genprofil.

Detta innebär att avelsföreningen idag (Svensk Fjällrasavel) bär ett stort ansvar framöver för att förvalta detta genetiska arv som ju fransmän och britter har hanterat mer professionellt. Hur detta ska ske vore en intressant debatt att föra i denna tidning!

Alltså; Hur ska vi förvalta fjällrasen den dag vi diskuterat färdigt vår historia?

Text: Thomas Gunnarson

Lana med sin kalv Laban efter 6776 Lippo.
Foto: Britt Bejmar

Svenska Fäbodar

Ska Du besöka en fäbod i sommar? I vissa delar av Sverige finns det fortfarande en hel del fäbodrar i drift under sommaren och de allra flesta är öppna för besök. Bl.a. på det moderna mediet *internet* har vi hittat nedanstående fäbodrar. Vi har inte själva gjort någon inventering av levande fäbodrar, och därför finns det flera fäbodrar i drift än de som nämns här.

Ska Du besöka någon av nedan nämnda fäbodrar så ring gärna först och kolla så att de verkligen är i bruk! Om Du har en fäbod eller känner till en fäbod som är i drift så meddela gärna *Fjällkon* så att vi kan ta med dessa inför nästa års sommarsång. (Nästa *Fjällkon* kommer inte förrän i september och då är det ju för sent).

I Dalarna finns bl.a. dessa fäbodrar att besöka:

ARVSELENS FÄBODAR

Ligger i Malung. Öppet från slutet av juni till slutet av augusti på måndagar, onsdagar och fredagar kl 7-11. Upplev göromålen på en riktig fäbod med mjölkning, lösning av djur, separering av mjölk, ystning, smörkärning och messmörskoking. Fäbodfrukost ingår.

BASTBERGETS FÄBOD

16 km söder om Mockfjärd mot Nyhammar. Öppet juni - augusti. Levande fäbod som under 1800-talet var en av Skandinavien största. Bastberget har haft oavbruten fäboddrift i över 400 år. Fäboden ligger högt med vacker utsikt. Försäljning av fäbodprodukter i mån av tillgång. Info ges av Gagnefs turistbyrå på tel 0241-151 50.

BRUDSKOGENS FÄBOD

Ligger 25 km sydväst om Vansbro. Öppet juni - augusti. Sevärd fäbod med underbar miljö och utsikt. Under vissa perioder finns djur på vallen. Här förekommer även sång, musik och gudstjänster ute i det fria. Guidade visningar efter överenskommelse. Servering av fäbodmat och försäljning av fäbodprodukter. Info ges av Vansbro turistbyrå 0281-752 30.

FOSKDALSVALLENS FÄBOD

Ligger 30 km nordost om Idre. Öppet tisdagar i juli. Levande fäbod som visar hur livet levdes förr. Kor. Färsk mjölk och nykärnat smör. Nygräddat jonnbröd & kaffe finnes. Info ges av Idre och Särna turistbyråer på tel 0253-207 10 resp. 102 05.

GIVARSBODARNA

Brukas av Karin och Mikael Märshagen, tel 0248-405 33. Kor, kalvar, häst och får finnes. Viss försäljning av tovnings- och skinnarbeten.

GREJSANS FÄBOD

Ligger 30 km norr om Enviken. Levande fäbod med djur. Tillverkning av fäbodprodukter. Info ges av Falu turistbyrå på tel 023-836 37.

HEDBODARNA

Ligger 30 km väster om Älvdalen. Öppet juni - september. Hedbodarna är ett fäbodreservat med mycket gamla och speciella hus. Fäboden har restaurerats pietetsfullt. Levande fäbod med i huvudsak kor och getter. Tillverkning av hemlagat smör och messmör. Försäljning av fäbodprodukter. Fäbodservering. Upplysningar på tel 010-672 14 51.

HEDÅSEN

Ligger på Hedåsberget bakom slalombacken ca 5 km från Rättviks centrum. En av Rättviks äldsta fäbodrar. Här finns lantraskor, getter, hästar, höns, katter, hundar och kaniner. Fäbodprodukter säljs efter tillgång. Det ordnas även ridturer, fäbodkurser m.m. Fäbodservering. På måndagar kl 19-21 ordnas sillkvällar efter beställning. Fäboden är

öppen v 26-34 (dock stängt v 32). Info: Margareta Brusewitz tel 0248-305 32 eller 010-6736143. Vägbeskrivning: Åk upp till slalombacken Tolvåstugan och parkera där. Gå ca 1,5 km på skogsväg förbi sjön till fäboden.

HÄLLBERGS FÄBOD

Ca 15 km nordväst om Orsa. Öppet dagligen från midsommartid till början av augusti. Hällberg är en idyllisk fäbodvall med får och ungdomdjur. Åk från Orsa mot Hansjö och Hornberga. Passera Hornberga och fortsätt ca 3 km.

KARL-TÖFSÅSEN

Öppet v 24-34. Traditionellt fäbodbruk med kor och ungdomdjur. Mejeri-produkter säljs efter tillgång. Info får Du av Gunnar Sandh på tel 0248-150 56 eller 010-2527808. Vägbeskrivning: Fäboden ligger ca 6 km från Vikarbyn. Åk riksväg 70 mot Mora. Vid refugen (skylt höger mot Hjortgården) tar man av och fortsätter uppför backen och sedan höger mot Karl-Töfsåsens fäbodrar. Man åker genom byn Granmor.

LJUSBODARNA

Ca 2 mil från Leksand. Fäbod med anor från 1600-talet. Traditionellt fäbodbruk med bl.a. kor, grisar, får, getter och höns. Tunnbrödsbakning. I bruk ca 15/6 - 31/8. Åk från Leksand mot Dala-Järna ca 10 km, skylt Ljusbodarna ca 10 km. Tel 010-255 59 57, 0247-330 80.

LOFJÄTÅSENS FÄBOD

Öppet från v. 20 till mitten av september. Levande fäbod öppen för besök alla dagar under sommaren. 2 km att gå från bilväg. Försäljning av hantverk, ost och messmör. Kaffeservering kl 12-16 (sön-tor). Åk från Fjätervålen och vidare förbi Lillfjäten. Gångväg från Stenåsjönsvägen ca 2 km till fäboden. Info genom Idre och Särna turistbyråer på tel 0253-207 10 resp. 102 05.

NYSJÖNS FÄBOD

Ca 40 km nordost Falun. Öppet juli - augusti. Här finns kor och getter och man tillverkar getost. Fäboden är vackert belägen på sluttningen mot en sjö.

PRÄSTBODARNA

Ligger 4 km ovanför byn Dådran på Skallberget i Rättviks Finnmark. Här finns fjällkor, rödkullor, getter, höns m.m. En del av mjölken förädlas till ost, smör och messmör på plats och säljs i mån av tillgång. "Budkaffe" och fäbodmat serveras efter förhandsbeställning. Fäboden är öppen v 23-37. För info så kontaktar man Goth Bertil Johansson tel 0248-141 59 eller 0246-910 91 när fäboden är i bruk.

RISÅSENS FÄBOD

Ca 25 km sydväst om Vansbro. Öppet juni - augusti. Levande fäbod med kor, kalvar och får. Risåsen är "urtypen" av en fäbod. Info genom Vansbro turistbyrå tel 0281-752 30.

SKINNARBODARNA

13 km sydost om Älvdalen. Öppet juni - augusti. I Skinnarbodarna finns huvudsakligen många getter, lämpliga för barn. Fäbodservering. Försäljning av getost och getostsmör. Badstrand finnes. Info-tel 0251-511 30.

SKRÄDDAR-DJURBERGA FÄBOD

Ca 25 km nordost om Orsa. Anor från 1600-talet. Idag finns ett 20-tal hus som hembygdsföreningen underhåller och driver levande fäbodbruk med kor och vallkulla varje sommar. Söndagar hålls det fäbodgudstjänst med barn dop. Öppet från midsommar till början av augusti.

TORRILDS FÄBOD

Ligger 15 km nordost om Älvdalen. Öppet från midsommartid till mitten av augusti. Fäbodväsendet lever intensivt kvar i Älvdalsområdet. I Torrilids fäbod gör man fortfarande stjär (långmjölk), tjärnar smör, ystar ost och

gör messmör. Här finns även djur såsom kor, kalvar, getter, killingar, gris och katt. Guidade visningar efter överenskommelse. Tillverkning och försäljning av fäbodprodukter. Fäbodservering. Arrangerar även fäbodkurser. Info-tel 0251-802 90 (Älvdalens turistbyrå).

ÄRTERÅSEN

Ligger högt på Ärteråsens berg ovanför byn Näset i Furudal. Här finns även ett utsiktstorn med bedärande utsikt över naturen. Det finns ett flertal byggnader och fritt betande djur. Här kan man köpa ost, mese, smör, gubbost m.m. i mån av tillgång. Fäboden är öppen v 25-34. Serveringen är öppen hela perioden kl 8-20 (helger 8-22). Sillkvällar ordnas på lördagar och söndagar kl 18-22. En 1-dags fäbodkurs anordnas också för intresserade.

För mer info så kontaktar man Maria på tel 0248-310 00 eller 010-6983842. Vägbeskrivning: Från Rättvik åker man riksväg 301 till Furudal där man sedan följer skyltar till byn Näset. Därifrån följer man en skyltad grusväg till parkeringen varifrån det är ca 300 meter att gå på en fäbodstig upp till vallen.

VALDALSBYGGETS FÄBOD

Ligger i norra Dalarna sydväst om Grövelsjön vid norska gränsen. Fäbodkulla Kajsa Göransson finns på plats med kor, får och höns fr.o.m. 22 juni. Från 1 juli - 15 september kommer det att finnas möjlighet att förutom den vackra omgivningen få njuta av "Kajsas lilla fäbodsmörgåsbord" som består av smör, bröd, egenproducerade ostar, messmör och rökt lammkött. Dessutom ingår kaffe, te eller saft. Öppet måndag-fredag kl 10.30-16.00. Pris: Vuxna 70:-, barn 35:-.

I Gästrikland finns dessa fäbodrar att besöka:

GÅSBÄCKEN

Ligger i Ockelbo. Fäboden har fått liv igen och är i drift från början av juni till slutet av augusti då Sune Pettersson finns där med sina fjällkor och getter. Här tillverkas ost, smör och messmör och det går bra att övernattna på Gåsbäcken. Tel till Ockelbo turistbyrå är 0297-402 60.

KUXBO

Ligger i Ockelbo. Detta är en fäbod som höll på att växa igen men nu ser 6 fjällkor, getter, får och hästar till att fäboden hålls öppen och levande. Kuxbo är i bruk 15 juni - 15 augusti. Försäljning av fäbodprodukter. Info får man hos Ockelbo turistbyrå tel 0297-402 60.

I Härjedalen finns dessa fäbodrar att besöka:

NYVALLENS FÄBOD

Ligger vid Sonfjället, Hede. En fäbod med anor från 1700-talet. Ägare och brukare är Alf & Margareta Kristoffersson. Visningar. Vissa tider fäbodkurs. Fäbodprodukter finnes till försäljning. Tel 0684-120 22.

ÖVRE HOLMVALLENS FÄBOD

Ligger i Bruksvallarna på gränsen mellan skog och fjäll mellan fjällen Mittåklappen och Axhögen. Familjen Myhr är brukare och ägare av vallen. Inträde med guidning. Info från Härjedalsfjäll 0684-214 20.

I Hälsingland finns dessa fäbodrar att besöka:

KNUPBODARNA

Söder om Kilafors finns en av landets bäst bevarade fäbodvallar, Knupbodarna. Där finns kor, kalvar, getter och killingar som går fria och betar på den granna vallen. Fäbodprodukter som ost och messmör finns att köpa. Ligger ca 20 km söder om Bollnäs. Öppet varje dag kl 10-18 under juni - augusti. Info Bollnäs turistservice på tel 0278-244 50.

SVEDBOVALLEN

Ligger i Järvsö. Du välkomnas till Svedbovallen varje dag i juni - augusti. Här kan Du se hur man framställer smör, ost och messmör. Vid denna välbesökta vall finns kor och getter.

I Jämtland finns dessa fäbodrar att besöka:

JOHAN-KÖLEN

Ligger i Klövsjö där Klövsjö kultur- och turistråd anordnar visning. Johan-Kölen ligger långt in i skogen längs en tillbommad väg. Ägare och brukare är Jan & Lilian Sjöberg och det finns fjällkor och kalvar. Info och anmälan till Klövsjö turistbyrå 0682-212 50.

LÅNGBODARNA

Ligger vid Oviksfjällen och är i bruk juli - augusti. Fjällkoprodukter säljes. Servering med kaffe och väfflor. Många fjälleder utgår från Långbuan. Info av Persåsen 0643-401 05, 401 41.

RINGVATTNETS FÄBOD

Ligger i Strömsund. Här finns fjällkor och getter på fritt skogsbete i bruk återigen sedan 1950-talet. Stor rikedom av bl.a. kattfot på välhävdat betad vall. Försäljning av produkter i Ringvattnets by. Info från Strömsunds turistbyrå.

ÖSTRA ARÅDALENS FÄBOD

Ligger vid Oviksfjällen och brukas av Nils-Gustav Bergqvist. Driften är igång från midsommar till mitten av augusti. Det finns ett 15-tal kor vars mjölk förädlas på plats. Ca 2 km fjällväg att promenera. Övernattning kan ske i grannfäboden Västra Arådalen. Tel STF 0687 140 54.

I Värmland finns denna fäbod att besöka:

LOFFSTRANDSÄTERN

Ligger i Ekshärad och brukare är Anne-Maj Christensen. Hon finns på fäboden från mitten av juni till augusti. Här finns kor, kalvar och getter. Info hos Ekshärad turistbyrå på tel 0563-404 95.

I Ängermanland finns denna fäbod att besöka:

STYVNÄSGÅRDENS FÄBOD

Ligger i Kramfors. Här finns fjällkor och getter. Fäbodprodukter. Info från Kramfors turistbyrå.

OBS! Vi vill ännu en gång påpeka att nämnda fäbodrar är de som finns enligt vår kännedom. Om vi har glömt någon så ska denne inte känna sig förbigången utan ombedes istället att höra av sig till Fjällkons redaktion. Likaså om någon av de angivna uppgifterna på respektive fäbod skulle vara fel.

Tänk på detta!

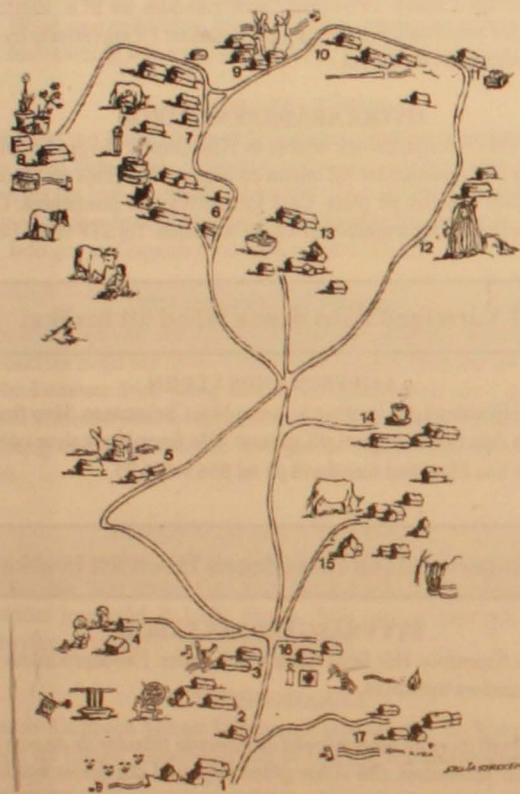
Livet på en fäbod är inte alltid fyllt av romantik och mystik utan även av hårt arbete av de människor som gör allt de kan för att hålla sin fäbod i drift. Fäbodarna är inte till som turistobjekt utan de är att jämföra med vilket småbruk som helst där brukaren är beroende av sin inkomst från fäbodvallen, sålunda även av den försäljning som i vissa fall sker på fäboden. Därför hoppas vi att Du som besökare visar respekt, varsamhet och uppskattning när Du besöker en fäbodvall samt tipsar vänner och bekanta om att det finns ett flertal fäbodrar i landet att besöka och stifta bekantskap med samt kanske få lära sig lite om livet där och hur man tillvaratar mjölk m.m. till förädling av, i dagens samhälle, mycket unika och fina livsmedel.

Besök norska setrar i juli!

KULTURHISTORISK SETERDAG 3/7 1999

Mellan kl 11-17 kan man uppleva seterkultur (fäbodlar) i historisk tid, nutid och framtid. Denna dag är ett flertal setrar (17 st) öppna för allmänheten inom ett litet område, Gåla seter, i närheten av Elverum i Norge. Det är gratis provsmakning av alla de maträtter som förädlas och tillverkas på setrarna. Man får också information om hur det går till att tillverka dessa produkter och mycket mera.

Skissen nedan visar området där seterdagen hålles samt vilka aktiviteter som förekommer på varje plats. Ytterligare information får Du av Christian Saxlund, Imsmoen Gård, 2480 Koppang, Norge, tel 00947-624 63 222 el. fax 624 63 268.

Deltagarlista Gåla seter 990703:

1. Storbacken (styggskogfolket, torader og sang).
2. Embretstua (spinning, plantefarging og strikking).
3. Simenstua (bukkehorn og fløyte).
4. Syringen (naturstig og barnehage).
5. Husvola (spekemat og öl).
6. Sösta Stai (konsthantverk, senter for seterkultur m.m.).
7. Imsmoen (håndmelking, separering, kjerning og ystning).
8. Åbrottet (urter, to-rader).
9. Bagroen (gammeldans, felesspill, trekkspill og sang).
10. Böresmedmoen (neverlurspill).
11. Seljordsbakken (melketransport förr og nu).
12. Radden (troll).
13. Gammelstu Stai (römmegröt).
14. Doktersetra (kaffe og kake).
15. Lillhammeren (maskinmelking, melkeservering).
16. Nilsstua (brannvern og førstehjelp).
17. Fetten (lokk og stev).

Kontrollanslutning!

Svensk Fjällrasavel uppmanar härmed medlemmarna att kontrollansluta sina fjällkor till den officiella kokontrollen hos Svensk Mjolk. Varför vill vi då det? Jo, det är nämligen av stort värde för fjällkornas framtid om alla kor är med i kokontrollen, vilket innebär att man provmjölkar korna en gång i månaden. Detta för att bättre kunna värdera de tjurar som används i avelsarbetet.

Även små besättningar med ett fåtal kor är önskvärt att få anslutna till kokontrollen så att så många kor som möjligt kommer med, det är viktigt i en liten population. Det finns möjlighet att även gå med i s.k. begränsad kontroll, vilket innebär att man provmjölkar endast 6 gånger/år.

En annan stor fördel med att vara med i kokontrollen är förutom att man får veta mjölmängd, fetthalt, proteinhalt osv. även får cellhalten kontrollerad i mjölken. Cellhalten är ett bra mått på juverhälsan och kan användas som förebyggande instrument mot kommande juverinflammationer genom att man t.ex. kan sintidsbehandla en ko och på så sätt få bättre mjölkvalitet och göra kon mer långlivad.

Kontakta Din husdjursförening för ytterligare information!

Ystningskurs i småskaligt mejeri, 40 tim.

Målsättning: Eleven ska få de första grundläggande kunskaper om och en god inblick i osttillverkning samt få prov på ystning i småskaligt mejeri. Teori och praktik kring mjölk, ystning, omhändertagande av ost varvas. Max 4 elever samtidigt i mejeriet. Inga förkunskaper krävs.

Kurstider: 5 dagar = 1 vecka.

3 kurser på våren och 3 på hösten. Hör av Er till skolan om Ni vill veta vilka veckor vi kör kursen!

Plats: Åsbygdens Naturbruksgymnasium, Gårdsmejeriet, Rösta, Ås (Jämtland).

Kostnad: 4000:- + moms/deltagare.
Lunch & fika ingår med 350:-.

Föreläggning: I mån av plats kan vi hyra ut en liten lägenhet vi har här på gården. Logi kostar 150:-/dygn inkl. sänglinne. Frukost 25:-. Middag 30:-.

Information & anmälan: Åsbygdens Naturbruksgymnasium, Fortbildningsenheten, Rösta, 830 43 Ås. Tel 063-147371 eller 147370. E-post: torsta@fc.itz.se

Jag har gått på ystningskurs!

Jag heter Elisabeth Andersson och bor på en liten gård strax utanför Falköping i västra Götalands län. Jag har jobbat som lantbruksavbytare i många år och köpte min första fjällko 1993. Har sedan utökat och just nu har jag tre fjällkor, en jerseyko plus ungdjur.

GICK 1-VECKASKURS

Det anordnas 1-veckaskurser där under vår och höst, sammanlagt 7-8 kurser/år tror jag. Den 1-5 mars i år kom jag med och det var en fantastiskt givande kurs.

Första dagen ägnades åt teori för att ha lite grundkunskap med oss till dag två då vi var i mejeriet och ystade. Då hade vi getmjölk som vi gjorde *Vit capri* av.

Tredje dagen ystade vi på komjolk och då blev det *Raclette-ostar* som hårdpressades och blev ca 10 kg:s stora, runda ostar. Jättehäftigt!

På torsdagen hade vi teori igen och på eftermiddagen gjorde vi *Camembert* och avslutade med ett besök i skolans getstall. Det var otroligt välkött och fint. De hade ca 40 getter och är en av de få besättningar i Sverige som är CAE-fria.

Fredagen, den sista kursdagen, fick vi deltagare själva ansvara för ystningen och diskutera oss fram till hur vi skulle göra i

de olika momenten. Det är inte helt lätt att få temperatur, konsistens, ph och så vidare att stämma, men jag tror att vi lyckades ganska bra till slut.

MYCKET BRA KURS

Detta är en kurs som jag verkligen rekommenderar. Då antalet kursdeltagare är begränsat till fyra stycken är man med hela tiden och jobbar och kursledaren Claes Jürss var otroligt duktig på att lära ut, både den teoretiska och praktiska delen.

Är Du intresserad så ring Åsbygdens Naturbruksgymnasium, Fortbildningsenheten, tel 063-147371 eller 147373.

Text: Elisabeth Andersson

DEN SOM INTE
VÅGAR TA EN CHANS,
FÅR SÄLLAN EN.

Svensk Fjällrasavels almanacka för år 2000 är redan klar!

Almanackan 2000 är redan klar för försäljning. Den är i formatet 2 x A4 (A3 uppvik) och innehåller 12 fina bilder på fjällrasdjur. Alla sidor är i färg.

Priset är 40:-/styck och alla intäkter går till föreningsarbetet inom Svensk Fjällrasavel.

Beställning sker enklast genom att sända 40:- för varje exemplar Du vill ha i ett kuvert eller insatt på föreningens postgirokonto 833 53 62-3. Ange tydligt Ditt namn och adress. Vid större beställningar kontaktar Du expeditionen.

FJÄLLKO-
ALMANACKAN
år 2000

Utgiven av Svensk Fjällrasavel

Pris: 40 kronor

Besök på ett Fjällkojordbruk i Dalarna

Här ser vi några av fjällkorna i ladugården hos Lena & Rolf Lindberg på gården Heden utanför Lima i Dalarna. Det är plats för 10 kor plus ungdjur och kalvar i den trevliga ladugården.

Detta nummer är *Fjällkon* på besök hos Lena Lindberg med familj i Dalarna. Gården ligger i byn Heden vid Västerdalälven, sedan gammalt tillbaka ett välkänt fjällrasområde. På gården bor Lena med maken Rolf och barnen Hanna 16 år och Edvard 15 år (fast han kallas Kotte).

FRÅN STADEN TILL LANDET

Lena är född och uppvuxen i Västerås men det hindrade inte från att gå lantbruksgymnasium på Sala lantbruksskola 1975-77. Sedan följde några år av djurskötjobb på större gårdar och en del avbytarjobb samt en APR-kurs på Stenkvista lantbruksskola 1979. Hästintresset förde med sig att hon via ett ridläger hamnade i västerdalarna. I västerdalarna fanns även Rolf och sedan följde en tid av pendling mellan avbytarjobb och Dalarna.

1981 flyttade Lena upp för gott och 1982 började familjens lantbrukshistoria i och med att de första kvigorna från en morbror till Rolf

89 Fira är en av Lenas fina fjällkor efter 6746 Hompest. Hon är född 1993 och producerade 6276 kg mjölk förra kontrollåret.

kom hem till Rolfs hemgård i Åkra en halvmil upp efter älven från Heden. 1983 började mjölkleveranserna till mejeriet från de 6-7 korna. Men det var lite trångt i Åkra och svårt att utöka driften så flytten gick 1987 till Heden där Rolfs moders hemgård, Boisgården, blev ledig för övertagande.

Ladugården från sekelskiftet rustades och där finns idag plats för 10 kor plus ungdjur och kalvar, 11 tackor plus lamm samt i en annan stallbyggnad ett Arabsto och två dräktiga Shetlandston som när detta läses förmodligen har fölat.

När det gäller skötseln av gården så är djuren Lenas gebit, med god hjälp av Hanna när så behövs. Rolf går mer ogärna i ladugården, men han har istället full sysselsättning som skogsentreprenör med skördare och skotare samt en del med grävmaskin. Åkerbruket delas av Lena, Rolf och sonen Kotte som ju är i "traktoråldern".

MYCKET SKOG

Gården består av ca 300 ha skog och ca 10 ha åker. Dessutom arrenderas en del mark så att man sammanlagt brukar ca 45 ha åker. Av det är 10-12 ha spannmål, 10 ha bete och resten vall, ibland sås något ha grönfoder också. Vallen skördas huvudsakligen som torrhö (om sommaren är normal) samt en del rundbalsensilage och återväxten rundbals även den. Sedan 1995 är växtodlingen Kravansluten.

Lena Lindberg,
fjällkobonde i Lima
samt ledamot i styrelsen
för Svensk Fjällrasavel.

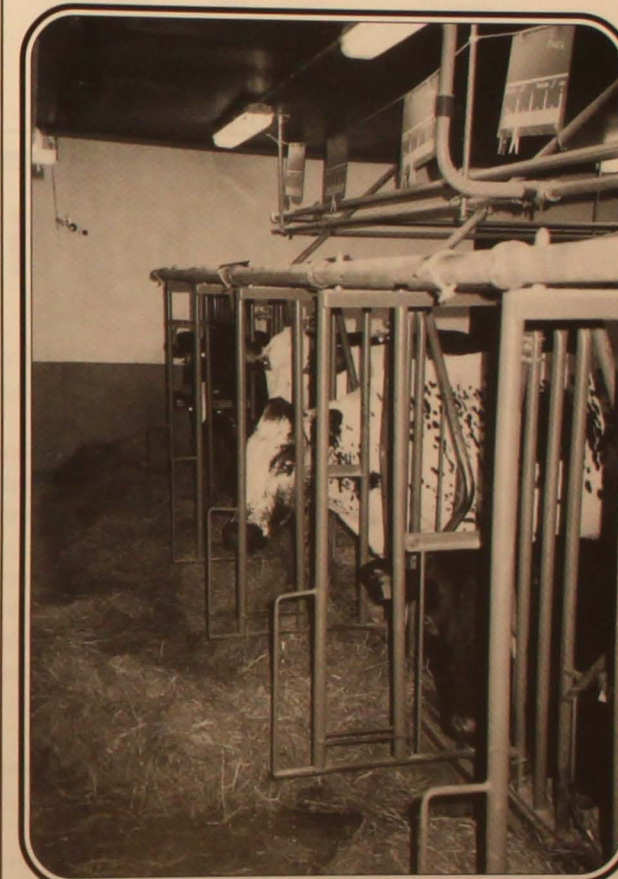
På frågan om varför Lena ville ha fjällkor svarar hon att hon alltid vetat att om hon en dag skulle ha egna kor så skulle det vara fjällkor. Att ha fjällkor "kändes som att hitta hem". Lena menar också att det känns viktigt att inför framtiden utveckla fler sidor av företaget än att bara vara mjölkleverantör.

I Dalarna pågår ett par projekt kring turism och fjällkor som verkar intressanta. Lena tar också emot studiebesök av skolklasser. Idag är det ju inte längre självklart för barnen att veta något om djur och att ge dem en chans att bekanta sig litegrand med det är viktigt, menar Lena. Och med de kloka orden får vi från *Fjällkons* sida tacka så mycket för besöket och önska familjen Lindberg lycka till i framtiden.

Text: Robert Nilsson
Foto: Lennart Rosén

Familjen Lindbergs gård Heden utanför Lima.

Korna på Heden står i kortbås, så de har tillgång till grovfoder dygnet runt, vilket är positivt för avkastningen.

Den 20-23 oktober i år är det utställning på Elmia i Jönköping. Vi, Svensk Fjällrasavel, ska vara med där både med fjällkor och i en monter. Du som är intresserad av att hjälpa till där är välkommen att höra av Dig till Lennart på expeditionen, se adress m.m. på sidan 21

FJÄLLKON

"LATHUND" FÖR ENKLARE TJURVAL

Eftersträvad egenskap	Tjurförslag	Fakta att beakta	Eftersträvad egenskap	Tjurförslag	Fakta att beakta
Mer färg	181 Idear SKB 6691 232 Dillner Sv.Fj. 20036 2000 Maraton Sv.Fj. 20006 3 Peter SKB 6871	Ännu inga mj. döttrar Ännu inga mj. döttrar	Mer mjölk	161 Smille SKB 6673 44 Fagerman SKB 6688 157 Lirken SKB 6698 6758 Bula SKB 96758	"Blek" avkomma. Något svag dotterfert.
Mer höjd	40 Pelle Sv.Fj. 20001 41 Duvolen SKB 6689 44 Fagerman SKB6688 181 Idear SKB6691 6748 Bör SKB96748	Grova döttrar, långa spenar.	Bättre juver	6738 Mast SKB 86738 6746 Hompest SKB 96746 41 Duvolen SKB 6689	Nätta kor, ändå bra golvvstånd. Något svaga ben. Högställda döttrar.
			Bättre lynne	6738 Mast SKB86738 943 Bass SKB 86943 161 Smille SKB6673 3 Peter SKB 6871 23 Svempa SKB 6684	"Blek" avkomma, svaga juver. Bra färg på avkomman.

Diplom för hög livstidsavkastning!

Svensk Fjällrasavel vill försöka stimulera och sporra medlemmarna att vara rädda om och sträva mot hållbara kor, varför vi beslutat inrätta en serie diplom för hög livstidsavkastning. Det blir tre olika diplom för tre olika nivåer på avkastning:

- Diplom C - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 3500 kg smörfett + protein.**
- Diplom B - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 5000 kg smörfett + protein.**
- Diplom A - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 6500 kg smörfett + protein.**

Diplom C motsvarar ungefär det diplom som delas ut inom SKB-rasen för en livstidsproduktion av 2000 kg smörfett. Det är alltså en ganska måttlig nivå men ändå erkännansvärd. Nu finns det ju kor som lyckas producera mer än 3500 kg smf + protein och till och med mycket mer än så. Därför inför vi både B- och A-diplomen som säkert inte ofta blir utdelade men som är väldigt motiverade de gånger det blir av. Idag finns kor i livet som uppnått både B- och A-nivån och det känns viktigt att få ge ett speciellt erkännande till de djurägare som lyckats nå ända dit.

För att vara berättigad till de olika diplomerna finns det några punkter som ska vara uppfyllda:

- * Djurägaren ska vara medlem i Svensk Fjällrasavel.
- * Kon ska ha minst 87,5% fjällras i härstamningen.
- * Kon ska naturligtvis ha varit ansluten till kokontrollen.

SISTA CHANSEN - ANMÄL KON NU!

När ovanstående kriterier är uppfyllda så meddelar djurägaren till Svensk Fjällrasavel när kon gått till slakt och fullständig livstidsproduktion finns. Diplomet utdelas på föreningens stämma eller skickas till djurägaren om denne är förhindrad att närvara vid stämman. OBS! Du som har någon ko som uppfyller ovanstående ombedes att redan nu höra av Dig till föreningens expedition. Diplomen kommer att utdelas på stämman i Jämtland i slutet av juli!

Du har väl kommit ihåg att anmäla Dig till stämman?
Välkommen!

FJÄLLKON

AKTUELLA SEMINTJURAR

Nedanstående renrasiga fjälltjurar går att beställa för insemination direkt av Din husdjursförening/seminstation. Samtliga av Svensk Fjällrasavels tjurar är de också skyldiga att ta hem när Du säger till! OBS! För att underlätta Ditt tjurval har vi markerat vilka grupper de tillhör i Gruppavels-systemet. Gruppavelsystemet beställer Du utan kostnad från Svensk Fjällrasavels expedition om Du inte redan gjort det! Detta är viktigt att följa för att undvika inavel och där får Du också information om hur man ska välja tjurar vid semineri!

1. Svensk Avels fjälltjurar:				2. Svensk Fjällrasavels fjälltjurar:					
GRUPP 1:	Namn	stb.nr.	kodnr.	Far	Namn	stb.nr.	kodnr.	Far	
6718	Joar	87618	6718	175 Jo Moen	161	Smille	6673	7-549	10 Smith
					165	Leo	6677	7-556	10 Smith
					1	Hubert	6680	7-564	6720 Jovial
					156	Zonat	6681	7-543	9 Zober
					177	Rusk	6690	7-564	127 Snösolo
					181	Idear	6691	7-563	38 Desing
					162	Linus	6694	7-567	10 Smith
					3	Peter	6871	7-592	29 Ise
					70	Rosen av Böle	20002	7-597	733 Gandi
					192	Snögubben	20008	7-706	170 Snabbe
					32	Goding	20009	7-707	733 Gandi
					1010	Olav	20025	7-720	9009 Sevat
					232	Dillner	20036	7-726	181 Idear
GRUPP 2:	6728 Lazarus	86728	6728	72 Lager	23	Svempa	6684	7-576	67 Ringo
	(6742 Harg	96742	6742	729 Homeros)	37	Eemeli	6685	7-574	Kuninkaan Poika
	6746 Hompest	96746	6746	940 Hompen	164	Lim	6695	7-566	83 Rim
	6758 Bula	96758	6758	943 Bass	3	Dollar	6707	7-577	940 Hompen
	6787 Laro	96787	6786	6715 Lage	202	Vaccin	20003	7-701	39 Dixon
					30	Herman	20005	7-703	34 Lysing
					1002	Manitou	20029	7-714	6715 Lage
					2	Gusten	20011	7-721	158 Hink
					1080	Major	20033	7-724	127 Desir
					234	Sprint	20024	7-738	302 Misse
					1095	Flise	20045	7-744	302 Misse
					85	Loke	20046	7-746	75 Lör
					2076	Svix	20048	7-745	39 Dixon
					1006	Glunt	20050	7-743	6758 Bula
GRUPP 3:	6738 Mast	86738	6738	786 Maro	145	Tessar	6679	7-542	148 Tess
	6748 Bör	86748	6748	743 Bisko	21	Svartenlind	6686	7-553	701 Svarting
	6753 Bistro	96753	6753	743 Bisko	44	Fagerman	6688	7-571	1 Holar
					41	Duvolen	6689	7-565	64 Griver
					157	Lirken	6698	7-554	79 Nill
					57	Hinder	6699	7-561	155 Levi
					6	Snöstorm	6711	7-595	701 Svarting
					178	Terrin	6714	7-598	145 Tessar
					71	Dunkel	20000	7-599	1 Holar
					40	Pelle	20001	7-596	6748 Bör
					2000	Maraton	20006	7-704	710 Agaton
					208	Monogram	20026	7-702	9005 Mono
					6209	Kvick	20018	7-710	705 Sol
					50	Musse	20032	7-722	255 Magnet
					2027	Drutten	20035	7-725	6763 Svartus
					7114	Gubben	20039	7-740	27 Gunde
					1102	Fagott	20044	7-739	4 Totte av Knätten

Avelsfrågor?

Hör av Dig till Svensk Fjällrasavel om Du funderar över tjurval och annat som berör avelsarbetet med Dina djur. Adresser och telefonnummer finner Du på sidan 2!

FJÄLLKON

INFO FRÅN LIVDJURS- FÖRMEDLAREN

Hej igen i sommarvärmen! Till Dig som fribetäcker Dina djur tänkte jag säga att nu börjar, eller rättare sagt har börjat, betäckningssäsongen. Ni som behöver tjur vill jag påminna om att vara ute i god tid, annars kan det vara svårt att få tag i en bra tjur.

Men det bästa och säkraste är att börja leta tjur redan nu för nästa betäckningssäsong, alltså sommaren 2000. Intresset för att köpa tjur tycker jag har ökat under maj månad igen efter en trög vinter och vår.

Allt fler mjölkproducenter börjar bli intresserade av vår fina fjällko, så vi kan inte göra nog med reklam för fjällrasen.

Ring gärna antingen Du vill köpa eller sälja, men glöm inte att uppe telefonnummer om telefonsvararen startar för det blir annars lite svårt för mig att få tag i Dig. Själv träffas jag säkrast sena kvällar. Vi hör!

Hälsningar Joachim Gustavsson
Livdjursförmedlare Svensk Fjällrasavel

Säljes:

Fjällko med 4 mån. kalv
Kalvens far: Goding. Kon född 1992.
Har kalvat 5 gånger och fått 6 kvigkalvar. Leukos- & BVD-fri.
0151-330 14, Nils Bäcklin.

2 kor
Nr 67 *960612. F 6724 Mikro
MF 943 Bass. Kalvat feb -99.
Nr 66 *969310. F Egen tjur efter 943
Bass, MF SRB. Kalvat mars-99.
BVD- & Leukosfri besärming.
0224-703 48, Per Hellstrand.

Kviga 3 år
F Karess MF Karat.
Seminerad 19/5-99 med 20024 Sprint.
019-58 32 44, Thomas Karlsson &
Kicki Wiberg.

Ca 9 kor & 6 dr. kvigor
samt 4 yngre kvigor. Kontrollerad
besättning. BVD- & Leukosfri.
0250-55 03 44, Lars-Erik Björkqvist.

2 kor som amkor
Nr 121 Pärla *1990.
Nr 140 Pärla *1993.
Båda dräktiga.
0431-44 11 20, Boris Karlsson.

Kyltank
900 liter, Müller -1980, använd till
november 1998.
018-35 57 93, Karl-Erik Zettergren.

*Glöm ej att anmäla Dig
till stämman!*

Köpes:

Kor & dr. kvigor
till mjölkproduktion. BVD- &
Leukosfria.
0390-503 97, Gert Linnér

Kvigor
dräktiga och yngre. Ska mjölkas.
0144-220 17, Gunnar Karlsson.

6 yngre kvigor
med mjölkstam, eventuellt någon
dräktig kviga. BVD- & Leukosfria.
0152-420 01, 420 60,
Christer & Carina Forsbeck.

Nästa
FJÄLLKON
kommer i september/
oktober 1999. Annonser
till den tidningen ska vara
redaktionen eller livdjurs-
förmedlaren tillhanda
senast den **8 september!**

Vi uppmanar alla som ska
sälja men inte har någon
köpare att kontakta oss
så att inga djur går till
slakt i onödan.

En bild på några fjällnära djur!

Fjällnära djur hos Eva & Birger Persson, Stor-uman. Längst fram ser vi 999 Stjärnöga köpt från Biellojaur efter kon 99 Pricka från Biello-jaur och 10 Migge från Goth Bertil Johansson, Rättvik. Bakom står 10 Krona, också hon efter 99 Pricka. Fadern är 6813 Klöver från Klövsjöstammen.

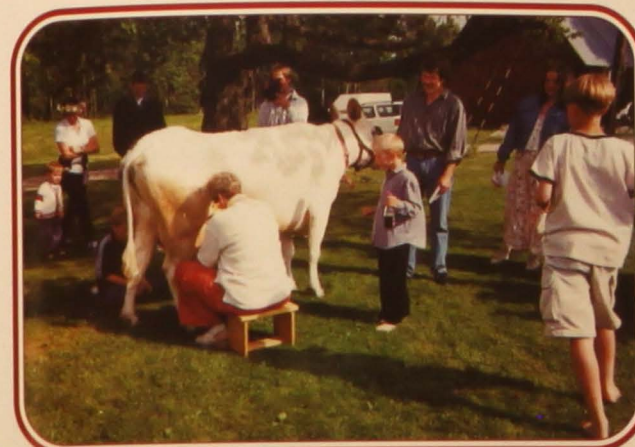
Foto: Martina Bremer

Skicka in Dina
fjällkobilder
till Fjällkon!

FJÄLLKON

Bilder från familjealbumet.....

Vi har fått in många bilder från våra medlemmars familjealbum, så därför visar vi denna gång fjällkobilder på både denna och nästa sida. Visst är det trevligt att se hur fjällkorna hos våra medlemmar har det! Fortsätt därför att skicka in fler bilder till Fjällkon, fota mycket nu i sommar!

Midsommarraftonens tipspromenadvinnare fick handmjölka.
Foto: Jeanette Johansson

Fjällkalven 14 Fjällfia e 6775 Sigge visar upp sig.
Foto: Jeanette Johansson

Rickard "pratar" med fjällkvigan 13 Gullviva efter 6715 Lage.
Foto: Jeanette Johansson

Det här är vår fjällko Lyckal
Foto: Marit Eriksson

Fjällkon Raika på väg hem för kvällsmjölking.
Foto: Sarah Carlsson

Två kvigor efter projektjuren 164 Lim.
T.v. 193 Is och t.h. 190 Kindros.
Foto: Berit Runsten

FJÄLLKON

B-POST - Föreningsbrev Porto Betalt

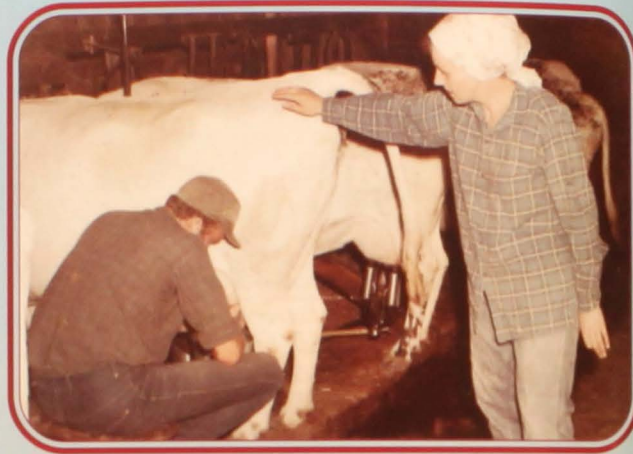
Avs: Svensk Fjällrasavel
Larstorp, 590 33 Borensberg

SVENSK TIDSKRIFTSFÖRTECKNI
INGRID STRÖM
BOX 5039
102 41 STOCKHOLM

Bilder från familjealbumet.....

Favoritkon Nelly har fullt upp med barnen Åberg.
Foto: Birgitta Åberg

Mjolkning i Stennäs, Västerbotten 1969.
Foto från: Katarina Sjöberg

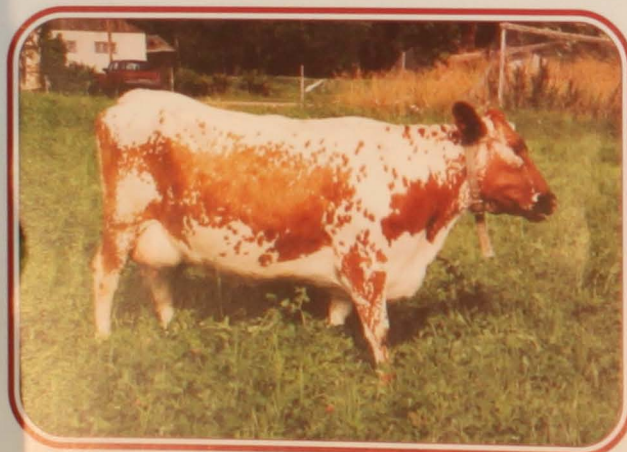
Mimmi & Johan möts i hagen.
Foto: Birgitta Åberg

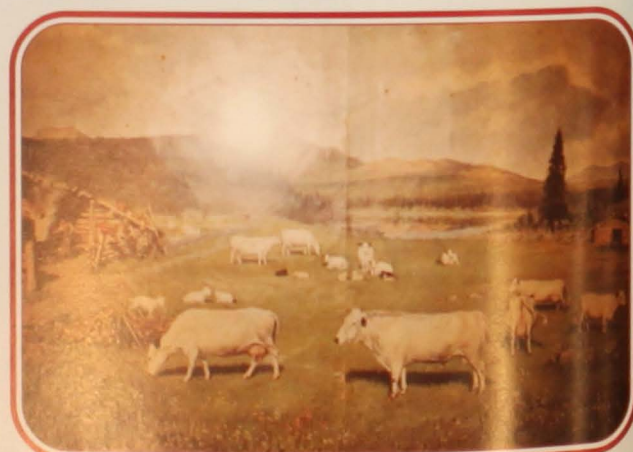
11-åriga älsklingskon Jaana e 943 Bass.
Foto: Inger Hamberg

Möte vid väggkanten.
Foto: Tora Hansjons

Fjällkon Sigrid hos Barbro Tegelberg, Västergensjö 1994.
Foto: Katarina Sjöberg

År 1922. Ett tidningsurklipp som är avfotat.
Foto: Boris Karlsson